

Er tiden løbet fra DBI?

Af Jens Bruun Kofoed
Dansk Bibel-Institut
jbk@dbi.edu

Reference: Jens Bruun Kofoed, "Er tiden løbet fra DBI?" *Nordisk Teologi* 2 (2007) [<http://www.see-j.net/nt>]. Læst DD.MM.ÅÅÅÅ.

Kirkens dobbelte opgave

Du er lige begyndt på at læse en af de mere langhårede artikler! Det skal nemlig handle om de ideologier eller virkelighedsforståelser, som præger vores samfund, og som kirken til enhver tid har en dobbelt opgave overfor. Den første er *negativ* eller *defensiv*, og består i at afsløre de elementer, som er i strid med en bibelsk virkelighedsforståelse, så den troende bliver klar over faren, og kæmper imod den: "Vi nedbryder tankebygninger og alt, som trodsigt rejser sig mod kundskaben om Gud," som Paulus udtrykker det i 2 Kor 10,4-5. Den anden er *positiv* eller *offensiv*, og består i, at kirken tager de elementer til sig, som er forenelige med en bibelsk virkelighedsforståelse og bliver så fortrolig med det fremherskende tankesæt, at den forstår at finde samtidige og meningsfulde tilknytningsskæbninger for forkyndelsen af evangeliet: "Vi gør enhver tanke til en lydige fange hos Kristus," som Paulus fortsætter i 2 Kor 10,5. Og som det er med så mange andre ting, så skal det ene gøres, og det andet ikke forsømmes. Den foranderlige form må altid tage hensyn til det uforanderlige indhold, og det uforanderlige indhold må aldrig bindes til én bestemt foranderlig form!

Er DBI et (u)moderne projekt?

DBI har fra begyndelsen set det som sin opgave at give kommende præster, missionærer og forkyndere en fast, bibelsk grund under fødderne, så deres forkyndelse af evangeliet ikke forvanskes af "kirkelig" vranglære eller ideologiske *trends* i samfundet. Og selvom DBI i manges bevidsthed står som eksponent for en nidkær fastholden af Biblen som den eneste rettesnor for kristen tro, liv og lære, så har målet aldrig været en teoretisk, livsfjern eller liniedommeragtig fastholden af disse dogmer, men et inderligt ønske om, at så mange mennesker som muligt kan høre dét evangelium, som alene skænker syndernes forladelse og evigt liv, og som derfor *virkelig* kan gøre mennesker frie.

Konkret er denne kamp for evangeliet især blevet kæmpet på to fronter. På den ene side mod bibelkritikken, der angriber Biblens troværdighed, og som i sin yderste konsekvens gør den til menneskers vilkårlige og tidsbestemte ord om Gud. Her har DBI fra starten fremholdt Bibelens syn på sig selv som udgangspunkt for læsning og forkyndelse af bibelteksterne og på den måde været medvirkende til at mange kommende præster, missionærer, forkyndere og lægfolk har bevaret eller fået frimodig tillid til Guds ord. På den anden front har kampen stået mod den ubibelske retfærdiggørelses- og helliggørelseslære, som DBI's stiftere fandt eksponeret i den lutherske kirkes tilnærmelse til henholdsvis katolsk lære og den karismatiske vækkelse. Og når DBI fra begyndelsen er blevet kendt for sin optagethed af de reformatoriske principper om Skriften alene, Troen alene og Nåden alene, så er det ikke bare fordi de udtrykker bibelske hovedanliggender, men også fordi der netop i disse principper har været hjælp at hente til den konkrete kamp mod bibelkritikken og de forskellige anslag mod den bibelske lære om retfærdiggørelse og helliggørelse. Det bagvedliggende ærinde har hele tiden været at værne om det bibelske fundament, som kan give vished om evigt liv.

Når der er brugt spalteplads på ovenstående tilbageblik, er det hverken udtryk for en brovtende selvhævdelse eller et pludseligt anfald af nostalgi, men fordi det er nødvendig baggrundsviden for at forstå en kritik, som i stigende grad bliver rettet mod DBI's eksistensberettigelse, og som går på, at ovennævnte kamp hører til i en svunden *modernistisk* tid, og at DBI må vågne op til den nye *postmoderne* virkelighed, hvor nye spørgsmål og nye udfordringer presser sig på. Spørgsmålet er derfor, om DBI i bund og grund er et *moderne* projekt, og dermed har udspillet sin rolle?

Fra lilla tørklæder til kitsch

I vores hverdag er der en række mere eller mindre uskrevne sociale regler og bestemte måder at tænke på. Denne grundkonstruktion eller virkelighedsforståelse er normalt ikke synlig *som et system*, det bliver den først, når en ny konstruktion er på vej. Derfor er det også først fornylig, det for alvor er blevet *tydeligt*, at vi for bare 25 år siden levede i et samfund, som var domineret af det, som tidshistorikere har kaldt den modernistiske virkelighedsforståelse. Moderniteten daterer sig tilbage til oplysningstiden, hvor Gud falder bort som sidste forklaringsinstans og erstattes af fornuften som redskab til at forklare og forstå alt. Kendetegnende for modernismen er derfor, at den er præget af en stræben efter en "fornuftig" helhedsforståelse, som er baseret på objektive, videnskabelige fakta, og som derfor per definition er eksklusiv og intolerant overfor *andre* helhedsforståelser. Morten Kyndrup beskriver rammende modernismen som et *vektorrum*, hvor alt, der er betydende, kan opløses i retninger.¹ Kapitalismens retning er en anden end socialismens, som igen er en anden end kristendommens. Men fælles for dem alle er, at de bevæger sig mod et *mål*. Og nok kan forskellige retninger *krydse* hinanden, men de mødes aldrig. Modernismen vil kun vide af én sandhed.

Når vi derfor i dag kan sidde med et lille smil på læben, hvis vi ser billeder af pædagoger med lilla tørklæder, der tager børnene med på udflugt til B&W for at undervise dem om kapitalismens udbytning af arbejderklassen, eller af centrumdemokraternes Erhard Jakobsen der energisk fører korstog mod venstreorienterede journalister i Danmarks Radio, så er det jo netop fordi de store ideologiers tid er forbi. De store fortællinger og ideologier gav *ikke* de endegyldige svar, som én gang for alle overbeviste det oplyste menneske og gav det den eksistentielle optimisme, som det dybest set stræbte efter, og derfor kan vi i dag – bare nogle årtier senere – næsten synes det var naivt, at forfølge sådanne utopier. Det moderne projekt betragtes, som Rune Bech Lauesen udtrykker det, ikke længere som legitimt:

Specielt naturvidenskaberne har i det 20. århundrede bragt ikke bare død og ødelæggelse, men også måttet acceptere, at det ikke altid er muligt at finde en "sandhed." Det samme gør sig gældende for andre områder af samfundslivet. Alle forsøg på at finde eller skabe *orden* er endt i det modsatte. *Troen* på, at mangfoldighed vil blive til orden ændres til en overbevisning om endnu større mangfoldighed. Det Postmoderne kan ikke være kendetegnet af *retning*. Dvs. ikke en anden retning, heller ikke manglende (eller anti-) retning (fordi en stædig insisteren på manglende retning stadigvæk involverer ideen om en sådan), men ganske simpelt *ikke-retning*. Retning kan overhovedet ikke være noget man forholder sig til. Idéen om et mål er uforenelig med Postmoderne tænkning. "De store fortællinger" kan ikke længere legitimere tilværelsen. Dette må medføre en opprioritering af det *fortællende* element, specielt i kunsten.²

Postmodernismen – altså den virkelighedsforståelse, som kommer *efter* modernismen – må altså i mange henseender ses som et *reaktionsfænomen*, en nærmest logisk konsekvens af de mange brudte løfter og skuffede skæbner, som de mange ideologier efterlod i deres kølvand (af samme grund foretrækker mange også betegnelsen *senmodernisme* i stedet for *postmodernisme*). Under alle

¹ Morten Kyndrup, *Det Postmoderne - om betydningens forandring i kunst, litteratur, samfund*. København: Gyldendal, 1986.

² Rune Bech Lauesen, *Stil og struktur hos Alfred Schnittke*. Upubliceret speciale fra Århus Universitet, tilgængelig online på <http://homepage.svendborg-gym.dk/rl/Musik/Teori/Klassisk/Specialer/FORORD.htm#Forord>. Læst 31. januar 2007.

omstændigheder må det senmoderne eller postmoderne menneskes forsigtighed eller ligefremme skepsis overfor det bastante, unuancerede, intolerante, afgrænsende og dogmatiske ses på denne baggrund. Efter modernitetens store skuffelser, skal der helt anderledes mærkbare, nære, ægte, relevante og vedkommende argumenter til at "omvende" den postmoderne skeptiker til *en bestemt* virkelighedsforståelse. Og indtil sådanne argumenter gives, foretrækker de fleste at leve i den pluralitet, som er præget af en uforpligtende, åben og prøvende søgen efter helhed og sammenhæng. En søgen, som for de fleste ender med en særdeles sammensat identitet bestående af elementer, der indtil for ganske nylig blev anset for at være komplet uforenelige, men som nu kan holdes sammen i en kitsch-agtig identitet med den blotte begrundelse, at de giver mening, fungerer godt og opleves ægte.

Selvom postmodernismen på overfladen må betragtes som et forståeligt *reaktionsfænomen*, så er der alligevel en række gennemgående træk, som berettiger os til at tale om postmodernismen som en virkelighedsforståelse, ideologi eller filosofi, nemlig den relativisme, pluralisme og videnskabsmæssige håbløshed, som præger postmoderniteten. Når historieteoretikeren Franklin R. Ankersmit beskriver tidsånden som værende præget af fragmentation, disintegration og et manglende centrum, så beskriver han ikke bare udviklingen indenfor politik og historievidenskab, men giver også en rammende karakteristik af den atmosfære, som generelt præger den menneskelige sandhedssøgen i tiden:

What postmodernism expresses for me is, above all, a recognition that everything nowadays points in the direction of fragmentation, disintegration and a loss of center. You see this tendency everywhere: in the sphere of international politics, in the impotence of old and firmly established governments to develop institutional models that might react approximately to a wide array of often contradictory and mutually inconsistent evolutions in contemporary society. Our contemporary world has become a nexus of paradoxes – which is undoubtedly a nightmare of the responsible politician. All that has its counterparts in historical writing.³

Sandheden er blevet subjektiv eller *personlig*, og derfor er der i virkeligheden et *mangfold* af *personlige* sandheder, sådan at vi ikke længere kan tale om universel, objektiv eller sikker viden. Eller som Lars Qvortrup udtrykker det, den menneskelige sandhedssøgen og tolkning af virkeligheden har bevæget sig fra at have Gud som centrum i det præ-moderne samfund over mennesket eller den menneskelige fornuft som centrum i det moderne samfund til at have mange centre i det senmoderne eller postmoderne samfund: "Det samfund, vi her iagttager, har ikke længere ét privilegeret centrum, men er karakteriseret ved at have udviklet en lang række indbyrdes konkurrerende og iagttagende centre. Erkendelsesteorier baseret på princippet om reference er blevet afløst af erkendelsesteorier baseret på princippet om selvreference. 'Deocentrisme' og 'antropocentrisme' er blevet afløst af 'polycentrisme'."⁴ Den "rationelle selvsikkerhed," som Qvortrup betegner den menneskelige fornufts overherredømme i modernismen, har altså spillet fallit og måttet erkende, at den også selv opererede med forudsætninger, som ikke kunne bevises, og at alting derfor *kunne* være anderledes, hvis man tolkede virkeligheden med andre forudsætninger (f.eks. med en kristen virkelighedsforståelse). Den ene virkelighedsforståelse er ikke længere *rigtigere* end den anden, for det handler jo om hvilken grundanskuelse (marxistisk, fascistisk, ateistisk, kristen osv.), man tager udgangspunkt i. Mens *modernismen* gjorde den menneskelige fornuft til det eneste legitime udgangspunkt (centrum i *singularis*) for tolkningen af virkeligheden, så insisterer postmodernismen på en principiel eller eksistentiel ligestilling mellem forskellige udgangspunkter (centre i *pluralis*). Virkeligheden er derfor blevet "hyperkompleks," som Lars Qvortrup udtrykker det. Der er så mange forskellige og indbyrdes modstridende virkelighedsopfattelser, at mennesket har brug for helt nye redskaber til at leve med kompleksiteten, og når netop Qvortrup er interessant i denne sammenhæng, så er det fordi han taler om, at det religiøse – efter at være blevet nærmest afskaffet i moderniteten – synes at have generobret en rolle

³ Interview med Franklin R. Ankersmit in Ewa Domanska, *Encounters: Philosophy of History after Postmodernism* (Charlottesville and London: University Press of Virginia, 1998) 90-91.

⁴ Lars Qvortrup, *Det lærende samfund. Hyperkompleksitet og viden* (København: Gyldendal, 2001) 24-25.

som en ressource til at håndtere denne hyperkompleksitet. I et længere citat fra *Det lærende samfund* udtrykker Qvortrup således en forståelse af religiøsitet, der (både) er en rammende beskrivelse af den øgede religiøse interesse i tiden. Samtidig er den en uhyre vigtig baggrundsviden, hvis vi som kirke skal blive i stand til at sige fra overfor de elementer i den postmoderne religiøsitet, som er i strid med en bibelsk virkelighedsopfattelse, så vi bliver i stand til at finde bibelsk acceptable og tidsmæssigt meningsfulde tilknytningspunkter for forkyndelsen af evangeliet:

Også i forhold til et andet funktionssystem, det religiøse, kan man spore denne forskydning fra en rationel selvsikkerhed, der efterhånden mente at gøre religion overflødig, til en religiøs renaissance. Religionen syntes at bliver overflødig i takt med, at det rationelle blik efterhånden oplyste alle livets dunkle hjørner. Men efterhånden som det bliver tydeligere og tydeligere, at den selv samme rationalisme undergraver sit eget sikre grundlag, bliver modsætningen mellem rationalisme og religion afløst af et gensidigt supplerende forhold: Rationalitetens paradoksale karakter fremkalder et behov for en veludviklet paradokssemantik, dvs. et iagttagelses- og kommunikationssystem, der har iagttagelsen af paradokser som sit grundlæggende. Netop derfor har religion oplevet en re-aktualisering, om end vel at mærke i en anden version end den velkendte. Religionen følger udviklingen fra deocentrisme via antropocentrisme til polycentrisme. Den deocentriske Gud var den normative Gud, som bestemte verdens gang og som straffede dem, der satte sig ud over den guddommelige orden. For det antropocentriske fornuftsmenneske var Gud en uting, et levn fra fortiden, opium for folket, fremskridtets forhindring. Idealet var det ateistiske og selvberørende individ og den rationelle stat. Men i dag synes religionen at generobre en rolle: Ikke som den store lovgiver og ordensskaber, men derimod som en ressource til at fortolke det vilkår med, at livet og verden besidder en kompleksitet, som altid nødvendigvis overskrider det enkelte menneskes og samfundets kapacitet. Betegnelsen for en sådan tilstand af ikke-håndterbar kompleksitet kalder man kontingens – at alting også kunne være anderledes. Derfor har religion fået en ny funktion i det hyperkomplekse samfund, nemlig funktionen som kontingens-fortolker.⁵

Hvis Qvortrup har ret, så stikker vi os altså blå i øjnene, hvis vi tolker den øgede religiøse interesse i postmoderniteten, som en søgen efter den ultimative, eksklusive – eller lad os bare kalde det *frelsende* – sandhed, og selvom Qvortrup kun skulle have delvis ret, og der kun er tale om en *tendens* eller et *storbyfenomen*, så er det under alle omstændigheder et vigtigt *momentum* i

diskussionen om hvordan vi som *missional* kirke skal forholde os til det postmoderne menneske. For tendenser har det jo med at sprede sig til alle befolkningssegmenter, og vil derfor uvægerligt komme til at påvirke flere og flere. Mere herom senere.

Det moderne	Det postmoderne
Én sandhed	Mange sandheder
Ét mål og én retning	Ikke-retning
Den store fortælling	De mange fortællinger
Helhed	Fragmenter
Objektiv sandhed	Subjektiv (personlig) sandhed
Ét center	Mange centre
Religion er enten sandhed eller løgn	Religion er brugbar

Tomme skyttegrave

DBI's kamp for bibeltroskab og bibelsk kristendom er i høj grad foregået i det modernistiske rum. Det historisk-kritiske syn på bibelteksterne som forskellige menneskers selvmodsigende og historisk betingede teologier har sine rødder i oplysningstiden, og var i høj grad et rationalistisk projekt. Og diskussionen om bibelsk retfærdiggørelses- og helliggørelsesforståelse er foregået – som alle andre essentielle diskussioner i den modernistiske periode – i *bestemt* form. Dem, der ikke havde ret, var i en eller anden forstand kættere. De havde stillet sig uden for sandheden.

Men hvad betyder det for DBI, at dét samfund og i stigende grad også dén kirke, vi har kaldt til at tjene, ikke længere befinder sig i modernismens rum? Kæmper DBI på fronter med tomme

⁵ Ibid., 35-36.

skyttegrave, fordi vi ikke har opdaget, at fronterne har flyttet sig og at den virkelige kamp skal kæmpes et andet sted? Driver vi teologi for et folk og en kirke, som kun i forsvindende grad eksisterer?

Visse "skyttegrave" er helt sikkert forladt. Kampen mod den historisk-kritiske metodes dissekering af bibelteksterne i forskellige kilder med forskellige teologier er f.eks. blevet forladt til fordel for en læsning af teksterne i deres helhed og sammenhæng. Ikke som resultat af et pludseligt omslag i fagteologien til bibeltroskab, men fordi det generelt ikke længere er så interessant, hvad teksternes oprindelige mening var, som det er interessant, hvordan vi som læsere forstår dem, og hvad vi kan bruge dem til her og nu. Og hvilken befrielse, at vi nu – for første gang i over 100 år – får lov til at læse og diskutere bibelteksterne, som de er!

Rigtigt er det også, at helt nye fronter er blevet åbnet. For omslaget fra modernisme til postmodernisme har ført nye strømninger og udfordringer med sig, som ikke var der før, og som kirken i almindelighed og et teologisk uddannelsessted som DBI i særdeleshed har et ansvar for at arbejde med. For på samme måde som kirken også blev påvirket af de modernistiske strømninger, sådan har nye strømninger allerede holdt sit mærkbare indtog blandt kristne i Danmark. Ethvert forsøg på *kort* at beskrive disse strømninger og de udfordringer, de indebærer, vil uvægerligt blive overfladisk. Men med fare for overforsimpling vil jeg alligevel pege på en række tendenser, som alle i en eller anden forstand er betinget af det skift i helhedstænkningen, som er beskrevet ovenfor, og som et teologisk uddannelsessted som DBI *nødvendigvis* må forholde sig til, hvis det skal følge sit kald.

Kirken i et pluralistisk samfund

Postmodernismens relativisme og pluralisme har ført til den kristne enhedskulturs fald. Det gælder også i Danmark, hvor kristendommen i liberalismens eller kulturradikalismens hellige navn bliver skubbet længere og længere ud af det offentlige rum. Det sker selvom kristendommen, som Viggo Mortensen bemærker det, virkelig slog rod i det danske folk og kom til at indgå i en unik syntese mellem religion, stat og samfund.

I Danmark blev der over tid dannet en særegen syntese af dansk folkelighed og kristen tro. Kristendommen slog virkelig rod i det danske folk, så dét for altid blev præget og omformet af den. I dag viser det sig i, at den religiøse kultur eller civilreligion, der præger Danmark, har taget farve af kristendommen. Det kunne få en til at tro, at landet og befolkningen stadig er kristent. Det er dog ikke tilfældet, for denne civilreligion befinder sig ofte i en spænding til kernen i kristendommen, som er evangeliet. I de første hundrede år af folkekirken eksistens (indtil 1950) byggede man på denne kultur-syntese - religion, stat og samfund i ét. I de næste halvtreds år (indtil 2000) søgte man af al magt og imod alle odds at fastholde den. Men her ved indgangen til et nyt årtusind ser det ud til, at den er i opløsning. På grund af det kristne traditionstab og den religiøse pluralismes vækst står den enestående danske syntese for fald.⁶

I forlængelse heraf er grundlovens §4 om at "den evangelisk-lutherske kirke er den danske folkekirke og understøttes som sådan af staten" under pres som aldrig før. Senest i form af en opblussen af den politiske diskussion om adskillelse af stat og kirke. Den retssag, om civilregistrering som krænkende for mennesker, der ikke er medlem af folkekirken, som *Katolikker for lighed blandt trossamfund i Danmark* fornylig førte mod staten, må også ses i denne sammenhæng. Og selvom folkekirken indtil videre både politisk og juridisk har overlevet angrebene på dens grundlovssikrede privilegier, så er vi *de facto* i det, som kirkehistorikere og missiologer kalder en *før-konstantinsk* situation for kirken.

Det var kejser Konstantin, som i 313 e.Kr. legaliserede kristendommen og gjorde den til statsreligion. Den blev hurtigt en politisk medspiller på de kristne kejseres præmisser og var dermed ikke længere det modbillede til den hedenske kultur, som den tidligere havde været. I forlængelse heraf blev det snart borgerpligt at være døbt og medlem af kirken. Skellet mellem kirken og verden

---

⁶ Viggo Mortensen, "Haarder må løse kirkens krise," kronik i *Berlingske Tidende* 29. maj 2005.

udslettedes, og kirken mistede sit præg af et afgrænset og udskilt fællesskab. Eller som Rodney Clapp udtrykker det: "Før kejser Konstantin vidste kristne af erfaring, at kirken eksisterede, men at Kristus regerede verden, måtte de tro på trods af det, de så. Efter Konstantin vidste man af erfaring, at Kristus regerede verden, men at der fandtes en levende kirke, måtte man nu tro på trods af det, man så."⁷ Grunden til enhedskulturen var lagt. Men nu oplever kirken altså en tilbagevenden til den situation, som prægede kirken *før* Konstantin, hvor kristendommen var en blandt mange bud på det religiøse marked. At denne udvikling må have konsekvenser for kirkens selvforståelse og mission, er indlysende. Stillet overfor denne udfordring har DBI ikke ligefrem været frontløber, mens andre – f.eks. folkene bag Skandinavisk Akademi for Lederskab og Teologi (SALT), Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogik (CUR), Religionsinformatik/IKT ved Aalborg Universitet og Teologisk Kommunikation ved Det teologiske Fakultet i København – har været helt anderledes på forkant med udviklingen. DBI's etablering af en tværkulturel missionæruddannelse blev egentlig til som et "moderne" projekt med den vision at formidle kristendommens sandhed til folk fra andre kulturer i og uden for Danmarks grænser. Efterhånden som det danske samfund har udviklet sig i multireligiøs retning, har det imidlertid også vist sig at være et relevant *postmoderne* projekt.

Et andet udslag af den relativiserende og pluralistiske virkelighedsforståelse er den udbredte skepsis og oparbejdede modvilje overfor autoriteter, institutioner og strukturer, som repræsenterer de mange modstridende, dogmatiske svar og "pakkelsesninger," som karakteriserede modernismen, men som aldrig formåede at vinde hævd som svaret i bestemt form.

For kirken må denne udvikling ses som en af de mere *tidsåndelige* faktorer, der har medvirket til det kirkelige opbrud, som de mange nye valg- og frimenigheder er et udtryk for. Mange oplever ikke de bånd, der knytter dem til folkekirken og missionsforeningerne så stærke længere, og er derfor mere tilbøjelige end tidligere, til at opsøge eller danne nye menighedsformer, når det etablerede ikke opleves meningsfuldt eller tilstrækkeligt. Eller til at vælge det, som er blevet kaldt den hurtigst voksende "kirke" i verden, nemlig den kirkeløse tro, som er interessant, fordi der efter manges mening ikke er tale om åndeligt frafald men kun institutionelt frafald.⁸ Tendenser, som skaber helt nye udfordringer for de etablerede menigheder og organisationer, og som kommer til udtryk i mange sammenhænge, bl.a i følgende *blog*, hvor en ung kristen skriver:

Når jeg kigger ud over de kirkelige retninger og forskellige kristne bevægelser, der er i Danmark, så bliver jeg nogle gange lidt frustreret. Jeg synes ikke rigtigt, der er et sted, hvor jeg er enig i alt. Det ene sted vægtlægger man den ene ting for meget, et andet sted en anden ting for meget, osv. Måske er det bare mig som lægger for meget vægt på at al ting skal være så nuanceret, men jeg har ikke rigtigt lyst til at identificere mig helt med noget, som jeg på en eller anden måde finder unuanceret og ensidigt. Som en konsekvens her af er jeg begyndt "bare" at kalde mig kristen. Jeg er ikke pinsemand, apostoler, katolik, baptist, økumenist, lutheraner, metodist, IM'er, LM'er, Oasemand, og hvad de nu alle sammen hedder. I bund og grund er jeg kristen i ordets mest bogstavelige forstand. En person, som tror på Kristus med fornavnet Jesus og har valgt, at den tro og den person skal være det faste element, jeg bygger mit liv på, og en naturlig del af alle de ting, jeg foretager mig. Andet prædikat ønsker jeg egentlig ikke at have på mig.⁹

Læreopløsning eller bibelsk økumenik?

Udover at være et repræsentativt udtryk for hvad mange tænker om institutionelle og organisationsbestemte afgrænsninger, er ovenstående *credo* også betegnende for det, som nogle kritiserer som læreopløsende tendenser med det evige liv som indsats, og som andre lovpriser som en økumenisk bevægelse hen imod det enhedsideal, Jesus opstiller for de troende i sin ypperstepræstelige bøn: "at de alle må være ét, ligesom du, fader, i mig og jeg i dig, at de også må være i os, for at verden skal tro, at du har udsendt mig" (Joh 17,22). Med andre ord et ønske om at

⁷ Rodney Clapp, *Et særligt folk* (Helsinge: Boedal, 2004) 31.

⁸ For link til en række informative materialer om kirkeløs tro se Evangelisk Alliances hjemmeside på <http://www.evangeliskalliance.dk/index.php?mainid=7&subid=55>.

⁹ Mikael Kongensholm, "Kristen," 10. juni 2006 på <http://kongensholm.dk/blog/661>. Læst 30. januar 2007.

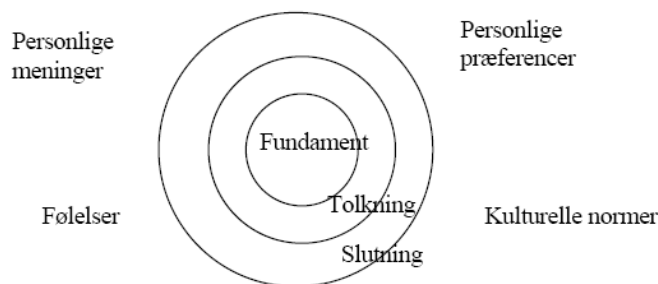
finde tilbage til det, som er kernen i den kristne tro, til de *non-negotiables* som forener alle kristne til alle tider i troen på Jesus. Men herunder altså også det, som *ikke* tilhører kernen, og som derfor *forhindrer* og *modarbejder* kristen enhed, når det opstilles som kriterium for at tænke ekklesiologisk inklusivt om andre. Og det er ikke overraskende sidstnævnte, som skaber uenighed, og som er årsag til at kristne kan være så lodret uenige i bedømmelsen af synspunkter, som f.eks. dem i ovennævnte *blog entry*, at deres vurdering svinger lige fra ‘læreopløsning’ til ‘bibelsk økumenik.’ For hvad tilhører kernen? Hvor meget skal vi være enige om, for at der kan være tale om reel enhed? Og hvor går grænsen mellem uenighed og kætteri?

I en dansk, kirkelig sammenhæng er det kommet til udtryk på især to fronter, nemlig i det økumeniske arbejde, som folkekirken gennem Kirkernes Verdensråd og Det lutherske Verdensforbund har været engageret i siden 1960’erne, og i den økumeniske profil, som kendetegner arbejdet i netværket Dansk Oase. Mens førstnævnte først og fremmest har arbejdet på en tilnærmelse til den katolske kirke, er det økumeniske samarbejde i Dansk Oase så at sige foregået til “begge sider,” nemlig med kredse præget af den karismatiske vækkelse både i den katolske kirke og i frikirkerne. Det springende punkt i begge økumeniske bestræbelser er ikke overraskende læren om retfærdiggørelse ved tro alene, som den med henvisning til Rom 3 og 4 er formuleret i den lutherske bekendelses Confessio Augustana, Artikel 4:

Fremdeles lærer de [lutherske], at menneskene ikke kan retfærdiggøres over for Gud ved egne kræfter, fortjenester eller gerninger, men retfærdiggøres uforskyldt for Kristi skyld ved troen, når de tror, at de bliver taget nåde, og at synderne forlades for Kristi skyld, for hans skyld, som ved sin død gjorde fyldest for vore synder. Denne tro tilregner Gud som retfærdighed for sig.

Når det gælder Folkekirken engagement i den økumeniske samtale i Det lutherske Verdensforbund, så har den i princippet valgt at tage udgangspunkt i de reformatoriske bekendelsesskrifter som udgangspunkt for den økumeniske samtale, og uddybe eller justere f.eks. læren om retfærdiggørelsen, så både den katolske og de lutherske kirker kan identificere sig med formuleringerne. Det mest synlige resultat er uden tvivl dokumentet *Joint Declaration on the Doctrine of Justification* eller *Fælleserklæringen om Retfærdiggørelse*, som 31. oktober 1999 blev underskrevet af Den romersk katolske Kirke og en række kirker indenfor Det lutherske Verdensforbund. Og selvom Den danske Folkekirke sammen med 8 andre ud af de i alt 88 lutherske kirker undlod at underskrive erklæringen, blev dens nej til erklæringen ledsaget af følgende positive bemærkninger: “Vi anerkender imidlertid, at FE (Fælleserklæringen) har hjulpet de evangelisk lutherske kirker og den romersk katolske kirke til at nå frem til en gensidig forståelse af hinanden som sande kristne kirker. På denne baggrund og i lyset af den fortsatte dialog mellem den romersk katolske kirke og de evangelisk lutherske kirker finder vi det vigtigt at tilkendegive, at reformationstidens fordømmelser vedrørende retfærdiggørelseslæren ikke omfatter den romersk katolske kirkes lære, som den er formuleret i FE.” Selvom Den danske Folkekirke valgte *ikke* at underskrive erklæringen, så er der altså både i ovennævnte ledsagende bemærkninger og i den fortsatte mellemkirkelige debat – som vi skal se nedenfor – alligevel sket en tilpasning af de klassisk, lutherske formuleringer om retfærdiggørelsen til Den romersk katolske Kirkes lære om samme.

I Dansk Oase har man valgt en anden og mere konsekvent strategi ved kun at fastholde de oldkirkelige – og altså ikke de reformatoriske - bekendelser som “globalt kristent fællesje.”¹⁰ Morten Munch skelner således i Dansk Oases positionsdokument om økumenisk samarbejde mellem kirkens “egentlige fundament,” et “afledt fælles

¹⁰ Morten Munch, *Derfor arbejder Dansk Oase økumenisk* (Dansk Oase, 2006) 2. Tilgængelig online på http://www2.danskoase.dk/2006_dokumenter/Derfor_arbejder_Dansk_Oase_okumenisk.pdf. læst 31. januar 2007

fundament,” “tolkninger,” “slutninger” og endelig “subjektive meninger.” Det *egentlige fundament* er “Guds inkarnerede ord Jesus Kristus og med Ham som tolkende centrum tillige Guds skrevne ord, Biblen.” Som udtryk for kirkens enhed har vi imidlertid udover dette egentlige fundament brug for et “*afledt fælles fundament*, som siger mere end de to ord Jesus Kristus og mindre end Biblens samlede antal ord som er mere end ½ million.” Og som fælles afledt fundament indtager de økumeniske oldkirkelige bekendelser (Apostolicum, Nicænum) ifølge Dansk Oase “en særstilling som globalt kristent fællesseje og udtrykker som sådan den uopgivelige kristne troskerne, de kristne ‘absolutter’.” Længere væk fra den kerne, som er grundlaget for kirkens enhed, har vi ifølge Morten Munch en række “tolkninger” af denne troskerne, “som er varierende fra konfession til konfession og som ikke er globalt fællesseje i den ene hellige almindelige kirke.” Det er i denne kategori Dansk Oase placerer de reformatoriske bekendelser og hermed altså også den omdiskuterede artikel 4 i Confessio Augustana om retfærdiggørelsen. Til disse tolkninger føjer der sig så en række *slutninger*, “som ikke kan henføres til konkrete bibelord, men som forsøges udledt af kristne grundholdninger.” Yderst i forhold til ovennævnte troskerne finder vi så et lag af “*subjektive meninger*, personlige præferencer og følelser, samt kulturelt betingede normer.”

Både i dette positionsdokument og i det responsum, som blev udarbejdet i forbindelse med debatten om Raniero Cantalamessas deltagelse i Sommeroase 2006 står det klart, at Dansk Oase ser sin økumeniske politik som et ønske om at realisere den enhed, som Jesus beder om i sin ypperstepræstelige bøn. Som det f.eks. kommer til udtryk i ovennævnte responsum:

Vores økumeniske praksis er ikke et udtryk for at vi anser dogmatiske forskelle som værende uvæsentlige, men vores praksis er for os en naturlig konsekvens af, at vi som kristne uanset konfession står i en reel og faktisk enhed i den treenige Gud. Denne enhed baserer sig på bekendelsen til Jesus som herre og frelser og på fællesskab om kristendommens kerne som den er formuleret i de tre oldkirkelige bekendelser. Ved at udtrykke den grundlæggende kristne enhed i Faderen, Sønnen og Ånden ønsker vi at leve i Jesu ypperstepræstelige bøn, om at kristne må være ét for at verden skal tro. Vi oplever fællesskabet med kristne fra andre kirkesamfund som åndeligt berigende og udfordrende, uden at det ændrer vores teologi.¹¹

Ønsket om at “leve i Jesu ypperstepræstelige bøn” om kristen enhed må være et naturligt ønske for enhver kristen, og der er ingen tvivl om, at mangen en kirkekamp i det modernistiske rum har været ubibelsk optaget af at udvide “troskernen” og føje dogmer til de kristne “absolutter,” som rettelig hører til i de mere perifere lag af den kristne kirkes bekendelse. Når mange kirker i den ortodokse, lutherske tradition f.eks. entydigt identificerer dyret i Johannes Åbenbaring med paven i Rom og måske ligefrem gør en sådan tolkning til kriterium for medlemskab af kirken, så har man flyttet en perifer *tolkning* eller *slutning* ind i fundamentets centrum.¹²

Når det er sagt, så indebærer ønsket om at finde tilbage til det, som forener alle kristne til alle tider i troen på Jesus jo som ovenfor nævnt også en *udsondring* af det, som *ikke* tilhører kernen, og som derfor *forhindrer* og *modarbejder* kristen enhed. Dansk Oase har i sit positionspapir grundlæggende *bibelsk* ret i, at kristen enhed ikke er “funderet i dogmatisk ensartethed, ej heller i Jesu kærlighedsbefaling, men i en fælles delagtighed i den treenige Gud ... Den kristne enheds grundlag er en personlig samhørighed med Sandheden, den ene sande treenige Gud.”¹³ Og både i

---

¹¹ Jesper Oehlenschläger, Anders Michael Hansen og Morten Munch, *Et responsum til “En vurdering af Raniero Cantalamessa’s teologi” af Nicolai R. Techow og Jens Bruun Kofoed* (Dansk Oase, 2006) 1.

¹² Det gælder f.eks. *A Statement of Belief of the Wisconsin Evangelical Lutheran Synod*, hvor det hedder, at “We reject the teaching that Christians should look for one individual to arise in the end times as the great Antichrist. The characteristics of the Antichrist as presented in Scripture have been and are being fulfilled in the institution of the papacy (2 Thessalonians 2:4-10). We reject the opinion that the identification of the papacy with the Antichrist was merely a historical judgment valid only at the time of the Reformation.” (WELS, 1999) 23-24. Tilgængelig online på <http://www.wels.net/cgi-bin/site.pl?2617&collectionID=783&contentID=4433&shortcutID=4869>. Læst 31. januar 2007. Det samme gælder i princippet den Evangelisk Lutherske Frikirke i Danmark, der (til forskel fra Den danske Folkekirke) har hele Konkordiebogen som sit bekendelsesgrundlag, og som derfor også inkluderer de Schmalkaldiske Artikler fra 1537, hvor Luther bl.a. skriver, at “han [paven] er den rigtige Endetidskristus eller Antikrist, der har ophøjet sig selv og sat sig over og imod Kristus” (Anden del, artiklen om “Kirkens eneste Herre”).

¹³ Munch 2006, 1.

sin argumentation for den kristne enheds grundlag og i sin erkendelse af nødvendigheden af et afledt, fælles fundament (Apostolicum, Nicænum) som udtryk for den uopgivelige kristne troskerne, viser Dansk Oase tydeligt, at det må være Skriften forstået som Guds åbenbaring, der skal definere, hvad der er centrum og periferi, og dermed sætte grænser for, hvad der må være enighed om, for at der kan være tale om enhed i *bibelsk* forstand. Lydighed mod Skriften som Guds autoritative ord, er altså en grundlæggende forudsætning, når det gælder om at afgrænse kristendommens “absolutter.” Men netop derfor må der i denne sammenhæng også stilles en række kvalificerede og logisk sammenhængende spørgsmål: Hvad lærer Biblen om retfærdiggørelsen ved tro? Er Confessio Augustana Artikel 4 et adækvat udtryk for en sådan bibelsk retfærdiggørelseslære? Og hvilken betydning har læren om retfærdiggørelse i relation til bibelsk kristendoms centrum og periferi?

Her er Jan Bygstad befriende klar. I nedenstående passage svarer Bygstad på en række spørgsmål, som har at gøre med spørgsmålet, om hvordan vi definerer kristendommens absolutter, og hvilken betydning det har for vores forhold til kristne, som indholdsbestemmer eller definerer dem anderledes. Men hvad hvis vi er enige om lydigheden mod Skriften, spørger Bygstad, men forstår og tolker konkrete skriftord forskelligt?

Det er ikke uvanlig i denne sammenheng å sette opp et skille mellom *sentrale* og *perifere* sannheter i troen. Eksempelvis sies det i en utredning om DnK's [Den norske Kirkes] forhold til de økumeniske bevegelser fra 1977: “CA7 [Confessio Augustana Artikel 7] forutsetter ikke en omfattende teologisk konsens som grunnlag for kirkens enhet, men begrenser seg til *evangeliet*, som presenteres i forkynnelse og sakramenter. Innholdsmessig må dette evangeliet forstås i lys av de grunnleggende utsagn i de foregående artikler om det som er nødvendig for rettferdiggjørelse av tro ... Overalt der dette samme evangelium presenteres, er den ene sanne kirke til stede. Kirkens enhet grunner seg ikke på anerkjennelse av et læresystem, men på enhet m.h.t. evangeliets sentrale innholdsmomenter ... I lys av Skriften og vår kirkes bekjennelse må vi se *evangeliet* som kirkens enhetsgrunn. Evangeliet har et bestemt saksinnhold. Det må utlegges som *elementær omtale og tolkning av frelseskjensgjerningene*, og fremtre som personlig tilegnelse av frelsens gaver.”¹⁴ Det interessante med denne måten å tenke på, er at en gjør CA 1 – 6 til den nødvendige innholdsbestemmelse av evangeliet, mens en uttrykkelig avviser at artiklene som følger etter har en slik grunnleggende enhetsbetydning! De første hører med til *articuli fundamentalis*, de siste til *summa doctrinae* ... En annen måte å skjelne mellom sentrale og ikke-sentrale sannheter i troen, finner vi den klassiske lutherske tenkningen i forbindelse med spørsmålet om det kan være sanne Guds barn også innenfor heterodokse kirkesamfunn. Her har den lutherske kirke alltid svart et utvetydig “ja”: Så sant et menneske i sitt hjerte tror på Kristi frelsesgjerning i vårt sted og for vår skyld – *satisfactio vicaria* – hører det også til *una sancta*. At det så ikke hører til en ortodoks kirke i organisatorisk forstand, kan ha flere grunner: Manglende forståelse og undervisning o.l., noe som ikke nødvendigvis hindrer et menneskes frelse, men som i høy grad kan representere en fare for frelsen. Jesus taler altså ikke om å *bli* til ett, men å *være* ett. Faderen bønnehører Sønnen gjennom å skape denne enhet som er i *ham*. Enheten er i Joh 17 trinitarisk begrunnet, dvs. at kirkens enhet hviler i Guds enhet. Det spesifikt kristne fellesskap konstitueres av at den enkelte troende står i livssamfunn med Kristus, og derfor står i *koinonia* med hverandre.¹⁵

Når Confessio Augustana er så vigtigt et dokument, at det har status af bekendelsesskrift på lige fod med de oldkirkelige bekendelser i de protestantiske kirker verden over, så er det netop fordi artikel 1-6 ses som et udtryk for at kirken i en ny situation med nye udfordringer havde brug for endnu et *afledt fundament*, og at disse artikler *netop* udtrykker det evangelium, som alene er kirkens *bibelsk begrundede* enhedsgrund. De udtrykker altså som sådan, for nu at bruge terminologien fra Dansk Oases positionspapir, “den uopgivelige kristne troskerne, de kristne ‘absolutter’.” Det spørgsmål, som både Den danske Folkekirkes mellemkirkelige råd, Dansk Oase og andre økumenisk orienterede derfor skylder at svare på, er, om de anser de lutherske bekendelsesskrifters

¹⁴ Den norske kirkes økumeniske engasjement. Utredning fra et utvalg oppnevnt av Bispemøtet 1974 (Oslo, 1977) 76ff.

¹⁵ Jan Bygstad, “Satis est i CA7.” Foredrag ved Nordisk Evangelisk-Luthersk Konferens i Märsta 11. – 13. mars 2005. Publiceret på NELK's hjemmeside på <http://www.logosmappen.net/nelk/foredrag05/JanBygstad.html>. Læst 31. januar 2007.

lære om retfærdiggørelse ved tro som dækkende for, hvad Biblen lærer om retfærdiggørelse ved tro, og om læren om retfærdiggørelse ved tro hører med til den uopgivelige troskerne? For hvis ikke vi er enige om, hvad Biblen lærer om retfærdiggørelse ved tro, og hvad der konstituerer den sande, kristne kirke, så bliver det igen et spørgsmål om at finde vage formuleringer, som man på overfladen kan enes om, selvom de dybest set bunder i forskellige opfattelser. Som Nicolai Techow understreger det:

Den katolske lære fører til, at vi satser på Kristus og vores forbedring og gode gerninger som det, der skal klare ærterne på dommedag. Frelsesvished kan man ikke have. Hvad værre er: Sådant en tro frelser ikke. Frelsende tro er kendetegnet ved, at den giver Gud ret i hele hans totale dom over os, inklusive over den syndighed, der besmitter selv vores bedste kristne forbedring. Og den er kendetegnet ved, at den klamrer sig til retfærdigheden i Jesus alene (Rom 3,28; 4,5; Fil 3,7-9; Gal 2,16). Den katolske lære gør ingen af delene. I stedet kalder den indirekte dele af Guds dom for løgn og får os til at stole på noget andet end Guds frelse, sådan som den er åbenbaret i Kristus og hans værk, *alene*. Det sidste er Bibelens begreb om afgudsdyrkelse i en nøddeskal. Disse ”små forskelle” kan være svære at få øje på. Men de er altafgørende. De handler om menneskers frelse. Intet mindre.¹⁶

Ved at bruge ønsket om kirkens enhed som begrundelse for *ikke* at diskutere og svare på ovennævnte spørgsmål, risikerer vi altså at nå frem til en overfladisk og tilsyneladende enhed, som ikke er den enhed Jesus beder om i sin ypperstepræstelige bøn, og som derfor kun kan være med til at skabe uklarhed om det i kristendommen uopgivelige, nemlig evangeliet. Derfor er det også forstemmende, at netop denne begrundelse bliver givet igen og igen, ofte med den forståelige tilføjelse, at kun, hvis vi står sammen, kan vi være en missionerende kirke. “Økumeni i missionens tjeneste vil flytte fokus til centrum og lade centrum forene. Grænserne kan måske vise sig at være nødvendige at reformulere i forhold til vranglære. Men i forhold til missionen bliver grænserne mere og mere uinteressante.” Sådant formulerede rektor Jørgen Thaarup fra metodistkirken det på Kirkedage i Roskilde i 2004.¹⁷ “Guys, skal vi ikke lade ham Cantalamessa ligge - vi skal nå vores verden med evangeliet - men vi bruger meget energi på at snakke om ting, som vi nok grundlæggende er enige om er af mindre betydning end, hvordan vi når den missionskontekst vi selv er en del af - lets kick it.” Sådant skriver Apostolsk Kirkes studentrepræst i Aalborg i sin *blog* i diskussionen om Raniero Cantalamessas deltagelse som taler på Sommeroase sidste sommer.¹⁸ Og Cantalamessa selv, for nu at blive i den åndeligt rollemodellerende boldgade, giver udtryk for samme holdning.

In the tales of medieval battles (included some described by Shakespeare), there always comes a moment when the orderly ranks of archers and cavalry and all the rest are broken and the fighting concentrates around the king. That is where the final outcome of the battle will be decided. For us too, the battle today is taking place around the king.... It is the person of Jesus Christ himself that is the real point at issue. The point on which we must therefore concentrate all our attention from now on, is how all the Christians Churches, in fraternal accord, can proclaim the Good News in our modern world, where to start from, what method to follow.¹⁹

Og selvom Dansk Oase ikke udtrykker sig helt så direkte, synes samme argumentation alligevel at ligge mellem linierne, når de skriver, at “[v]i oplever fællesskabet med kristne fra andre

¹⁶ Nicolai Techow, “Den lille forskel,” *DBI-Posten* 1 (2007).

¹⁷ Jørgen Thaarup, “Økumeni – hobby eller forpligtelse?” Oplæg ved paneldebat på Kirkedage i Roskilde 2004. Tilgængelig online på <http://www.strandby-metodistkirke.dk/Charlottes-side.htm>. Læst 31. januar 2007.

¹⁸ Henrik Holmgaard, “Landskamp,” 16. juni 2006 på <http://studenterpastor.blogspot.com/2006/06/landskamp.html>. Se også chatten i Café Thomas på www.jesusnet.dk om den manglende kristne enhed på den såkaldt kristne højrefløj på <http://jesusnet.dk/cafethomas/forum/showthreaded.php?Cat=1&Number=73901&page>.

¹⁹ Raniero Cantalamessa, “Experiencing a New Pentecost.” Tale til *The Parliamentary Christian Fellowship*. London, Westminster, 1. December, 2004. Tilgængelig online på <http://www.cantalamessa.org/en/2005London.htm>. Læst 31. januar 2007. Se Nicolai Rafael Techow og Jens Bruun Kofoed, “En vurdering af Raniero Cantalamessa’s teologi,” *Nordisk Teologi* 1 [www.see-j.net/nt] (2006) for flere referencer.

kirkesamfund som åndeligt berigende og udfordrende uden at det ændrer vores teologi.”²⁰ Men igen: Her skylder både Holmgaard, Cantalamessa og Dansk Oase at forklare, *hvad* det er for et evangelium, vi skal nå verden med? Og, med forlov, hvis ikke man har klart for sig, hvad evangeliet er, og hvad det vil sige, at komme til frelsende tro på Jesus, er det så ikke både naivt og uansvarligt at hævde, som Dansk Oase gør det, at den, der lader sig inspirere af prædikanter fra andre kirkesamfund ikke bliver påvirket i sin teologi? Og lad mig lige understrege, hvad Jan Bygstad også pointerede i det ovenfor citerede. Jesu Kristi sande kirke afgrænses *ikke* af organisatoriske eller institutionelle rammer, men af evangeliet selv. Det drejer sig derfor ikke om, hvorvidt vi har sande brødre og søstre i den katolske kirke eller for den sags skyld i andre kristne trossamfund. Så sandt de tror på Kristi frelsesgerning i vort sted og for vor skyld, så er de sande kristne. Et er imidlertid om f.eks. den individuelle katolik er en sand kristen, noget ganske andet er, om den katolske kirke er en sand kristen kirke. Her sker der meget ofte en sammenblanding, som ikke bare er ubibelsk, men som også fører et meget betændt diskussionsmiljø med sig, for hvis ikke vi i udgangspunktet kan diskutere disse ting adskilt fra hinanden, så bliver det netop personligt og dermed meget følsomt. Så lad os dog opretholde denne distinktion, og skelne mellem hvorvidt den katolske kirkes *lære* er sand kristendom, og hvorvidt den enkelte katolske *lærer* er en sand kristen. Og jeg kan ikke se det anderledes: *Hvis* den lutherske bekendelse fortsat må betragtes som en dækkende beskrivelse af den bibelske lære om retfærdiggørelse ved tro, så kan den katolske kirkes lære ikke samtidig *også* være det. Og skal vi bare være en smule bibelske, så må vi med Paulus reagere på samme måde og med samme alvor, som han selv reagerede, da nogle ville forkynde et andet evangelium for de kristne i Galatien, end det, som Gud havde åbenbaret: Den katolske kirke lærer ikke bare et *andet* evangelium, det er slet ikke *noget* evangelium! Og skal vi tage den logiske konsekvens af denne argumentation, så må vi – hvor tungt og tidsfjendsk det end måtte opleves – konkludere, at den katolske kirkes lære helt inde i *fundamentet* er i strid med hvad Biblen lærer, og at den katolske kirke derfor ikke kan betragtes som en sand kristen kirke. Af samme grund *er* læren om retfærdiggørelse den artikel, hvorom Luther i sin kommentar til Salme 130 skriver, “Står denne artikel, så står kirken, falder den, så falder kirken med.”²¹

Hvorvidt den enkelte katolske *lærer*, f.eks. Raniero Cantalamessa, er en sand kristen er en anden sag, hvor det grundlæggende kun er Gud, der kender hjerterne, og så sandt Cantalamessa og enhver anden, som måtte tilhøre andre konfessioner, “i sitt hjerte tror på Kristi frelsesgerning i vort sted og for vår skyld,” må vi bare glæde os over dem som sande kristne brødre og søstre på trods af deres konfessionelle tilhørsforhold.

Et andet spørgsmål er, hvorvidt Cantalamessa, selv om han har en central position i den katolske kirke, i virkeligheden kan identificere sig med en evangelisk forståelse af retfærdiggørelseslæren. Her må det medgives, at det er muligt at finde formuleringer, der er så åbne, at de kan tolkes evangelisk, men som det fremgår af den tidligere publicerede vurdering af Cantalamessa’s teologi, kan det dokumenteres, at Cantalamessa selv tilslutter sig den officielle katolske kirkelære om retfærdiggørelse. Hans åbne udtalelser vil måske i en dansk kontekst bliver hørt som tilslutning til en evangelisk forståelse, men hans helhedssyn er stadig klassisk katolsk.

Evangelikal kristendom under pres

Parallelt med det stærke ønske om i højere grad at realisere den kristne enhed, som Jesus beder om i sin ypperstepræstelige bøn, løber en anden understrøm, som i lige så høj grad øver indflydelse på kirken og dens mission, nemlig det stærke ønske om en reformulering af de kristne dogmer i mere åbne kategorier og på en måde, som det postmoderne menneske oplever helt anderledes relevant, end det hidtil har været tilfældet.

Hvad enten man kalder det læreopløsning eller reformulering er det et faktum, at standpunkter, som har været kendetegnende for bibeltro kristendom er under stærkt pres. “Bibeltroskaben har ytret sig i,” skriver Mikkil Vigilius, “at man har fastholdt mange sandheder,

²⁰ Oehlenschläger 2006: 1.

²¹ WA 40 III,351.

som er stærkt anstødelige for den menneskelige fornuft og følelse: skellet mellem vantrø og troende, omvendelsens nødvendighed, hedningernes fortabte tilstand, den uløselige sammenhæng mellem forkyndelsen af Guds dømmende lov og Guds friggørende evangelium, menneskets dybe syndefordærv og strafskyldighed over for Gud, helvedes pine som de vantrøs evige straf.”²² I kontrast til disse ytringer hævdes det i stigende grad, at det er uvæsentligt, om man er bibeltro eller bibelkritiker; at Bibelen er uklar og åben for mange forskellige fortolkninger; at vi bør søge at møde Gud og få åndelige oplevelser uden om Bibelens ord; at Gud ikke er alvidende og uforanderlig, men i proces; at evangeliet i vor tid ikke handler så meget om at få syndernes forladelse i Jesus som om at leve godt med Gud og mennesker; at det er underordnet, om vi har en protestantisk eller en katolsk frelseslære; at hedningerne kan blive frelst uden at høre om Jesus; at der næppe findes nogen evig straf og pine; at vi skal være mindre optaget af at redde andre og os selv til himlen og mere optaget af at forbedre denne verden. Og har Mikkel Vigilius ret, så er det igen ikke småting, der er på spil:

Troskaben mod disse anstødelige og 'mørke' dele af Guds ord har imidlertid været en afgørende forudsætning for det, der må betegnes som den evangelikale bevægelses vigtigste og mest centrale kendetegn: en levende glæde over og en kraftfuld forkyndelse af det bibelske evangelium om syndernes forladelse i Jesus; om Jesus som Guds offerlam og vor stedfortræder; om hans blod, der renses os for al synd; om vores fulde og uforanderlige retfærdighed for Gud i ham; om det trygge barnekår i Jesus med en fri samvittighed og en åben adgang til Gud; om den troende menighed som et fællesskab af skrøbelige syndere uden ydre pragt og herlighed, men med en evig rigdom, herlighed og kraft i Kristus; om det velsignede liv som kristen i verden under en åben nådehimmel, i tjeneste for Gud og næsten, med kamp og strid og modstand, men i fællesskab med Jesus og på vej mod en evig forløsning og en herlig ny jord.

Dette er evangeliet! Det vil lyde uforandret helt frem til Jesu genkomst, og i hver generation vil det vinde en høst af mennesker, som kommer til tro og ved troen får Guds børns særlige kendetegn: hjertets taknemmelige og glade lovsang til Jesus som Guds lam, der har købt os til Gud med sit blod (Åb 5,9-10; 14,3)!²³

I en artikel om evangelikalismens historie peger Peter Olsen på, at disse tendenser – som kommer tydeligst til udtryk i den såkaldte *Emerging*²⁴ Church bevægelse – hverken er nye eller begrænsede til den kirkelige sfære, men at der er tale om en mere generel tendens, der nu også er slået igennem i kristne kredse.

Ved århundredets afslutning blev emergens-begrebet populært både inden for naturvidenskab, sociologi og teologi. Emergens betyder "tilblivelse," men pointen er ikke, at der intet findes, og at alting først nu er ved at blive til. Derimod menes med dette begreb, at de allerede eksisterende naturlige eller kulturelle fænomener samvirker ved frembringelsen af noget nyt, der rummer det hidtidige i sig, men også rækker ud over dette. Inden for evolutions-biologien hævdes det f.eks., at det menneskelige bevidsthedsliv blev til som en uforudsigelig nyhed, ved at et højtudviklet centralnervesystem virkede sammen med kulturelt frembragte tegnsystemer. Det kaldes systemisk interaktion. Inden for postmoderne teologi bruges emergens-begrebet til at tale evolutionært om traditionen: I menighedens sammenhæng kan den hidtidige troslære, etik og liturgi bringes i anvendelse på nye og uforudsete måder, idet nye situationer (kontekster) får noget nyt ud af det gamle. Alle formuleringer af den kristne tro er lokale, spontane og foreløbige. Og vi kan ikke forudse, hvilken type kristendom der vil "emergere" i fremtiden. Men "sammen med alle de hellige får [vi] styrke til at fatte" og formulere fremtidens kristendom (jf. Ef.3,18). Der er her tale om, at man bedriver teologi på evolutions-teorien: Alt udvikler sig til stadighed. Det gælder arterne, kulturene og religionerne. De såkaldte proces-teologer tilføjer endda, at selv Gud udvikler sig sammen med denne verden. Den tanke breder sig netop nu som en steppebrand blandt evangelikale arminianere, at heller ikke Gud ved, hvad der vil "emergere" i fremtiden. Fordi mennesket har en fri vilje, kender

²² Mikkel Vigilius, "Brydninger og bibelsk sandhedstroskab." *Båndet* 15. december 2006. Tilgængelig online på <http://nyt-i-natten-forfatter.blogspot.com/2006/12/mikkel-vigilius.html>. Læst 30. januar 2007.

²³ Ibid.

²⁴ 'Emerging Church' er betegnelsen for den meget sammensatte *bevægelse* mens 'Emergent Church' er navnet på en bestemt organisation indenfor den bredere bevægelse (www.emergentvillage.com).

Gud ikke de dele af fremtiden, som er afhængige af vore valg. Fænomenet kaldes "Åben Teisme." En af årsagerne til denne nyopdagede åbenhed er givetvis, at det sen-moderne, vestlige menneske betragter sig selv som kompetent og uafhængigt. Derfor kan Gud ikke for alvor tilkendes rollen som konge, men gerne som ven. Samtidig må "Åben Teisme" betragtes som en naturlig forlængelse af den arminianisme, der er godt i gang med at erobre evangelikalismen.²⁵

Det er altså denne generelle strømning eller bevægelse, der – sammen med det senmoderne eller postmoderne menneskes skuffelse over de store fortællingers fallit – danner *tidsåndelig* baggrund for det udtalte ønske om en reformulering af evangeliet, som vi finder overalt i det kristne miljø i dag, og som får mange til at reagere mod det organiserede, velstrukturerede, afgrænsende, dogmatiske og unuancerede. Når arbejdsgruppen om retfærdiggørelse i Det lutherske Verdensforbunds f.eks. beklager sig over måden den lutherske bekendelse formulerer sig på, så er det netop fordi den ikke er åben eller fleksibel nok:

Den ene opgave er at formulere en retfærdiggørelseslære inden for en nutidig forståelsesramme. Dette er en fælles opgave for både katolske og lutherske teologer og præster, men vel at mærke en opgave der ikke kan løses ved at komme med yderligere fælleserklæringer. Tværtimod gælder det om at søge så præcise og samtidigt åbne formuleringer af Guds accept af mennesket på trods af synd og skyld, som muligt. Måske er det moderne menneskes grundproblem ikke følelsen af skyld over hvad man har gjort, men snarere skam over hvad man ikke får udrettet? ... Der er et stort behov for at finde en ny måde at tale om retfærdiggørelse på. Det der er galt, er altså ikke indholdet, retfærdiggørelsen i sig selv, men måden hvorpå vi taler om den. Der er forskellige sprog-niveauer til forskelligt brug, og det er vigtigt dels at skelne, dels at finde anvendelige ord til formidling i vores menigheder.²⁶

Tydeligst kommer denne tendens imidlertid til udtryk i *Emerging Church*, som er en fællesbetegnelse for meget forskelligartede grupper af nye menighedsinitiativer, som søger at være kirke på nye måder i det postmoderne samfund, med den nyligt afdøde professor *Stanley Grenz* (1950-2005) som den ledende teolog og pastor *Brian McLaren* (f.1956) som den ledende populærforfatter. En bevægelse, som i høj grad også begynder at gøre sig gældende i en dansk kontekst. Først og fremmest gennem Evangelisk Alliance og Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogiks invitation af McLaren til en temadag i Århus og København den 15.-16. maj 2006 og gennem Forlaget Boedals udgivelse af Brian McLarens bøger *Kristen på en ny måde* og *Historien vi finder os selv i*, ligeledes i 2006. Men også i form af den inspiration, som tilstrømmer danske menigheder og menighedsledere gennem SALT, CUR og personlige kontakter til miljøet *Emerging Church*.²⁷

Selvom vi har at gøre med en særdeles bred bevægelse, peges der af folk både i og udenfor bevægelsen på en række karakteristika for bevægelsen. Folkekirkens Infocenter i Københavns Stift skriver på sin hjemmeside, at fælles karakteristika for mennesker tilknyttet bevægelsen er, at de har følt at den klassiske kirke ikke kan give dem "nok af Gud," og at det ofte er en uforløst åndelig hunger, der har fået dem til at opsøge nye fællesskaber. De ønsker at *være* kirke mere end at *tilhøre* en kirke. Der findes rigtig mange unge i gruppen, men også babyboomere. Der findes en udbredt overbevisning om, at det giver mening at udleve evangeliet og ikke kun høre om det. Mange er utilfredse "evangeliske kristne". Bevægelsen er stærkt anti-kirkelig. De tilhører små, fleksible "huskirker" eller er medlemmer af internetkirker, eventkirker og lignende. De er liturgisk eksperimenterende og henter inspirationen hertil i Oldkirken. Nogle kalder sig paleo-ortodokse. De

²⁵ Peter Olsen, "Evangelikalismens historie," under udgivelse i *Budskabet*.

²⁶ Rapport fra Det lutherske Verdensforbunds 10. generalforsamling, arbejdsgruppen om retfærdiggørelseslæren, tilgængelig online på <http://www.interchurch.dk/dok/index.php?key=773&mt=3>. Læst 31. januar 2007.

²⁷ I programmet for temadage og åbne aftenkurser for 2007 har SALT f.eks. en konference om *Evangelisation og spiritualitet i "emergent culture"* med *Jason Clark* den 7.-9. marts 2007, en temadag *Cultivating Authentic Community* med en af hovedkræfterne bag 'Emergent Village' *Tony Jones* den 5. marts og en temadag *Mod et nyt ledelsesparadigme* om 'Emerging Church' den 9. maj. Til sammenligning er der i DBI's semesterkatalog ikke et eneste tilbud, som beskæftiger sig med *Emerging Church*...

forsøger at forestille sig Jesu liv og tid samt leve derefter. Samtidig er der imidlertid ingen grænser for deres engagement i det omgivende pulserende liv fyldt med cafeer, øl, internettet og den alternative musikscene samt toldere, syndere og skøger. De holder kontakt med hinanden via hjemmesider, blogs og mobiler. Det er en meget missional bevægelse. Det gælder om at optræde som Kristus' stedfortræder på jorden.²⁸ Justin Taylor gennemgår i en artikel en række forskellige beskrivelser af bevægelsen, og nævner i den sammenhæng de ni kendetegn, som Eddie Gibbs og Ryan K. Bolger på baggrund af 5 års research knytter til bevægelsen:

These faith communities "take culture, specifically postmodern culture, very seriously," and they tend to share up to nine common practices—three core practices and six derivative practices. At the core, emerging churches are those (1) who take the life of Jesus as a model way to live (2) and who transform the secular realm (3) as they live highly communal lives. Derivatively, emerging churches (4) welcome those who are outside, (5) share generously, (6) participate, (7) create, (8) lead without control, (9) and function together in spiritual activities. All this can be boiled down to one sentence: "Emerging Churches are communities who practice the way of Jesus within postmodern cultures." Or, to say the same thing another way, "Emerging Churches are missional communities arising from within postmodern culture, consisting of followers of Jesus seeking to be faithful in their place and time."²⁹

Vi skal komme tilbage til disse grundlæggende *positive* tilgange til at være kirke i et postmoderne samfund, og i første omgang blot nævne den kritik, som er blevet rettet mod *Emerging Church*, og som – trods de positive elementer – giver gode grunde til at indtage en særdeles kritisk og selektiv holdning til inspiration fra bevægelsen. En af de skarpeste kritikere, D. A. Carson, konkluderer i en detaljeret analyse af amerikaneren Brian McLaren's *A Generous Orthodoxy* og englænderen Steve Chalke's *The Lost Message of Jesus*, at det gælder om disse repræsentanter for *Emerging Church* på begge sider af atlanten, at "McLaren and Chalke have largely abandoned the gospel," eftersom de både har forladt det bibelsyn, evangeliesyn og missionssyn, som siden reformationen har kendetegnet evangelikal kristendom. En vurdering, som også er blevet fremført i en dansk kontekst af bl.a. Peter Techow, Jens Ole Christensen, Mikkel Vigilius og Peter Olsen.³⁰ Igen må det understreges, at der også er positive udfordringer fra *Emergent Church*. De fylder ikke meget i Mikkel Vigilius og Peter Olsens vurderinger, mens f.eks. Carson har dedikeret et helt kapitel i sin bog til de udfordringer i *Emergent Church*, som efter hans mening bør få klassisk evangelikal kristendom til at tage de selvransagende briller på.

I en vurdering af disse tendenser, er det interessant, at de faktisk alle i en eller anden grad er afledt af et dybereliggende problem, nemlig det manglende syn for Biblen som den eneste rettesnor for kristen tro, liv og lære. Af samme grund skal det være min påstand, at selvom DBI fra starten har været et moderne projekt og derfor bliver nødt til at forholde sig til de nye udfordringer, som disse postmoderne tendenser medfører, så er der nogle grundlæggende problemstillinger, som er afgørende at diskutere, hvad *enten* man forholder sig til modernitetens *eller* postmodernitetens udfordringer. Når DBI fra starten har været præget af et indgående arbejde med luthersk og reformatorisk teologi, så er det ikke fordi reformatorerne talte *udtømmende* om alle udfordringer, som måtte møde kirken på dens fremtidige vej mod den nye jord, men fordi reformatorerne pegede på en række bibelske kernesager, som er vigtigere eller mere *grundlæggende* end alle andre. At der fortsat bliver arbejdet på DBI med *skriften alene*, *troen alene* og *nåden alene*, bør derfor fortsat være en del af DBI's eksistensberettigelse og et vigtigt incitament i det daglige arbejde for os der er ansat. Eller som Peter Olsen udtrykker det i en karakteristisk spidsformulering: "Gud være lovet for

²⁸ <http://www.kristendomogkultur.dk/Kurser/160506brianmclaren/160506emergentchurches.aspx> med henvisning til <http://www.barna.org/> og <http://www.religionlink.org>.

²⁹ Justin Taylor, "An Emerging Church Primer," *IX Marks* [www.9marks.com]. Læst 31. januar 2007. Med henvisning til Eddie Gibbs and Ryan K. Bolger, *Emerging Churches: Creating Christian Community in Postmodern Cultures* (Grand Rapids: Baker Books, 2005) 28.

³⁰ Peter Techow, "I ringe grad bestemt af hvad Biblen siger," *Tro & Mission* 13 (30. juni 2006) 10; Jens Ole Christensen, anmeldelse af Brian McLaren's *Kristen på en ny måde* i *Budskabet* 5 (2006); Mikkel Vigilius 2006; Peter Olsen, "Evangelikalismens historie" under udgivelse i *Budskabet*.

reformationen! Gud være lovet for disse 'alener'! Uden dem er der ingen frelse. Gennem McLaren taler en ånd, der har til hensigt at føre Guds folk væk fra det frie evangelium og væk fra Bibelen som Guds troværdige ord. Vi skal ikke betvivle McLarens reelle hensigter, men vi skal heller ikke tro, at de deles af den ånd, der taler gennem ham. Hvis denne ånd får plads iblandt os, tømmes vi for bibeltillid og nådeliv.”³¹ Og når DBI fra starten har været optaget af, at afsløre og kritisere det *grundlag*, som ligger til grund for bibelkritikken, så er det ikke blot et udtryk for det nødvendige apologetiske arbejde, som var nødvendigt i i mødet med den historisk-kritiske teologi, men også et udtryk for at DBI faktisk var på forkant med udviklingen, eftersom en sådan grundlagskritik jo netop er *hjertet* i postmodernitetens kritik af modernismen. Udover at være et nødvendigt redskab i kritikken af den historisk-kritiske metode i det modernistiske rum, er en sådan grundlagskritik altså også nødvendig, hvis de præster, missionærer og forkyndere, som DBI uddanner, skal blive i stand til – som Bent Hylleberg udtrykker det – “at være kirke i kulturen, men i lys af evangeliet.”³²

Derfor er det også at være *reaktionær* af værste skuffe, hvis vi standser ved den *negative* og *defensive* del af opgaven med at “nedbryde tankebygninger og alt, som trodsigt rejser sig mod kundskaben om Gud,” og forsømmer den grundlæggende positive og *missionale* del af opgaven, ved at gøre “enhver tanke til en lydige fange hos Kristus.” Ved at nøjes med det første, vil vi uden tvivl kunne redde nogle få “modernistiske” sjæle, men kun i begrænset omfang være i stand til at række evangeliet til det postmoderne menneske og dermed være missional kirke for de opvoksede generationer. Så selvom jeg hverken er tidshistoriker eller missionsteolog af profession, vover jeg derfor alligevel at pege på en række nødvendige forholdsregler og tilknytningspunkter for kirkens mission i postmoderniteten generelt og i de nedslag, som postmoderniteten har fået i den evangelikale kristendom i form af økumeni og *Emerging Church*.

Det kunne jo være...

Som vi så indledningsvis, har modernismens rationelle selvsikkerhed spillet fallit og måttet erkende, at den også selv opererede med forudsætninger, som ikke kunne bevises, og at alting derfor *kunne* være anderledes, hvis man tolkede virkeligheden med andre forudsætninger. En af de mere befriende sider ved postmodernismen er derfor, at kristendommen ikke længere betragtes som det *opium*, den var for det naive, uoplyste menneske i moderniteten. Det er blevet legitimt at prøve kristendommen af, for det *kunne* jo være den havde en livstolkning, som kunne bære igennem? Og lad os dog glæde os over, at de *rationalistiske* barrierer, som forhindrede det store modernistiske flertal i at tage kristendommen alvorligt, er brudt ned. Herunder ikke mindst, at det igen er blevet legitimt at læse bibelteksterne som de står, i stedet for at fragmentere dem i bagvedliggende hypotetiske kilder med forskellige menneskeskabte teologier. Alt andet lige giver det helt nye muligheder for at præsentere og diskutere den kristne tro, og lad os derfor, som Paulus udtrykker det i Kol 4,5, være vise i vores omgang med dem udenfor og bruge det gunstige øjeblik, som postmoderniteten i denne sammenhæng udgør. Samtidig er det jo ikke ligegyldigt, *hvad* vi siger, og *hvordan* vi udnytter de åbninger for forkyndelsen af evangeliet, som postmoderniteten tilbyder. “Bed også for os om,” siger Paulus, “at Gud vil åbne os en dør for ordet, så vi kan forkynde Kristus-hemmeligheden,” og “jeres tale skal altid være venlig, krydret med salt, så I ved, hvordan I skal svare hver enkelt.” Det handler altså ikke om en kritikløs udnyttelse af *enhver* dør, der måtte åbne sig, men at bruge de døre, som giver mulighed for at forkynde “ordet” og “Kristus-hemmeligheden,” og som tillader os at tale venligt, “krydret med salt” (Kol 3-4;6). For “nok lever vi som andre mennesker, men vi kæmper ikke som verdslige mennesker. Vore kampvåben er ikke verdslige, men mægtige for Gud til at bryde fæstningsværker ned. Vi nedbryder tankebygninger og alt, som trodsigt rejser sig mod kundskaben om Gud, vi gør enhver tanke til en lydige fange hos Kristus” (2 Kor 10,3-5). Det er altså kundskaben om Gud, sådan som Gud har åbenbaret den i sit ord, vi skal bedømme postmoderniteten med, og i det omfang den *trudser* kundskaben om Gud, skal

³¹ Olsen 2007.

³² Bent Hylleberg, “Dimissionstale på SALT-dk – i KKKC lørdag den 11. juni 2005,” tilgængelig online på http://www.salt-akademi.dk/5_0/Dimission%202005.Bent%20Hyllebergs%20foredrag.doc. Læst 31. januar 2007.

den brydes ned og gøres til “en lydig fange hos Kristus.” Det har en række konsekvenser, som især kommer til udtryk på to områder, nemlig bibelsyn og ekklesiologien.

En åbenbaringshistorisk læsning af Biblen

Hvis vi skal kunne identificere, hvad det er i postmoderniteten, der “rejser sig mod kundskaben om Gud,” så er det indlysende, at vi først må *tilegne* os kundskab om Gud. Derfor må det betegnes som selve *udgangspunktet* for at være missional kirke, at vi ikke bare som et overstået kapitel men *hele tiden* henter og korrigerer vores kundskab om Gud dér, hvor Han har åbenbaret sig, nemlig i Skriften. Hvis kirken skal være “kirke i kulturen i lys af evangeliet,” så er det altså helt *grundlæggende* at opretholde og fremme et bibelsyn, der tager udgangspunkt i Skriftens syn på sig selv, som det eneste sted, vi kan få sikker viden om Gud. Et *bibelsk* bibelsyn, om man vil. Og allerede hér støder den bibelske virkelighedsforståelse sammen med postmodernitetens grundlæggende *epistemologi*, dvs. dens lære om, hvad vi kan vide med sikkerhed og i hvilken forstand vi kan holde noget for sandt.

Sandhedsbegrebet

Overfor postmodernitetens *polycentriske* sandhedsbegreb forkynder Skriften, at der *er* et sted, vi kan hente sikker viden om både Gud, mennesket og verden til den livstydning, som mennesket også i postmoderniteten higer efter, nemlig i den gudsåbenbaring, som Skriften som helhed er udtryk for, og som gudmennesket Jesus Kristus er kulminationen på. “Mangfoldige gange og på mangfoldige måder har Gud i fortiden talt til fædrene gennem profeterne, men nu ved dagenes ende har han talt til os gennem sin søn, hvem han har indsat som arving til alle ting, ved hvem han også har skabt verden. Han er Guds herligheds glans og hans væsens udtrykte billede,” som det udtrykkes i indledningen til Hebræerbrevet (1,1-3). Og “Jeg er vejen, sandheden og livet,” siger Jesus selv, “ingen kommer til Faderen uden ved mig. Kender I mig, vil I også kende min fader. Og fra nu af kender I ham og har set ham” (Joh 14,6). Overfor dén *videnspessimisme*, som postmoderniteten er udtryk for, må vi altså med frimodighed forkynde, at der *er* mulighed for at kende Gud, at Jesus Kristus er *vejen* til Gud, at Jesus Kristus er *sand* Gud og *sandt* menneske, og at Jesus Kristus er *livet*. Eller som Johannes udtrykker det lidt senere i sit evangelium: “Dette er det evige liv, at de kender dig, den eneste sande Gud, og ham, du har udsendt, Jesus Kristus” (Joh 17,3). Vi kan vide hvem Gud er, og har adgang til hans trone gennem Jesus Kristus!

Men har vi ikke altid skullet forkynde dette? Hvilken forskel gør det, at det nu skal forkyndes i en postmoderne virkelighed? Jeg tror det gør en stor forskel. For det er jo ikke bare samfundet *udenfor* kirken, som har været præget af moderniteten, men også kirken selv. Positivt formuleret, så har kirken jo netop forsøgt at være kirke i en *modernistisk* kultur. En kontekstualisering, som har gjort kirken optaget af det, man kunne kalde dogmatisk apologetik og åndelig tankpasserpædagogik med fokus på kristendommen som en rationel eller *fornuftig* virkelighedsforståelse, en forkyndelse med vægt på det for modernismen så karakteristiske enten-eller, og en meget passiv tilegnelse af evangeliet. Pointen er ikke at disse ting er ubibelske. Tværtimod! Et dogme er ifølge Gyldendals Røde Ordbøger en “religiøs trossætning,” en “fastslået (ukritisk antaget) læresætning,” og med et bibelsk bibelsyn må vi jo netop forholde os *dogmatisk* til Skriften og ukritisk antage, hvad den lærer. Derfor er kristen forkyndelse også grundlæggende ‘propositional,’ som det udtrykkes på engelsk, altså *fremsettende* eller – måske endnu bedre – *insisterende*. For hvem er vi, at vi kan sige Gud imod?! Med Jobs ord: “Hvem er det, der uden kundskab tilslører det, du har bestemt? Jeg har talt om noget, jeg ikke forstod, om ting, der var for underfulde til, at jeg kunne vide besked” (Job 42,3). Eller som Paulus udtrykker det: “Menneske! Hvem er du da, siden du går i rette med Gud? Kan det, der er formet, sige til ham, der formede det: Hvorfor har du lavet mig sådan?” (Rom 9,20). Nej, kundskab om Gud – eller det, som Skriften kalder den højeste *visdom* – er det ikke muligt for mennesket at tænke sig frem til, og derfor er vi – som Paulus understreger det i 1

Kor 2,6-10 – helt afhængige af den åbenbaring om sig selv, som Gud har valgt at give os i Skriften, og som Han åbenbarer for os, der læser eller hører den, ved Ånden:

Dog, visdom taler vi om blandt de fuldkomne, men ikke en visdom, som er af denne verden eller fra denne verdens forgængelige herskere. Hvad vi taler om, er Guds hemmelige visdom, som var skjult, men som Gud allerede før tidernes begyndelse havde bestemt skulle føre os til herlighed. Den visdom har ingen af denne verdens herskere kendt, for havde de kendt den, ville de ikke have korsfæstet herlighedens Herre. Men som der står skrevet:

Hvad intet øje har set og intet øre hørt,
og hvad der ikke er opstået i noget menneskes hjerte,
det, som Gud har beredt for dem, der elsker ham,
det har Gud åbenbart for os ved Ånden. Thi Ånden ransager alt, selv Guds dybder.

Dertil kommer, at selvom Biblen først og fremmest har et *teologisk* sigte, adskiller den sig jo netop fra andre helligskrifter ved at postulere en uløselig sammenhæng mellem budskabet og dets historiske forankring. Ingen udtrykker det stærkere end Paulus, når han skriver til de kristne i Korinth, at “er Kristus ikke opstået, er vores prædiken tom, og jeres tro er også tom. Vi kommer så også til at stå som falske vidner om Gud, fordi vi har vidnet imod Gud, at han har oprejst Kristus, som han altså ikke har oprejst, hvis døde ikke opstår. For hvis døde ikke opstår, er Kristus heller ikke opstået; men er Kristus ikke opstået, er jeres tro forgæves, så er I stadig i jeres synder, og så er også de, som er sovet hen i Kristus, gået fortabt. Har vi alene i dette liv sat vort håb til Kristus, er vi de ynkværdigste af alle mennesker” (1 Kor 15,14-19). Det apologetiske arbejde med Biblens historiske troværdighed handler derfor i en vis forstand om at forsvare selve grundlaget for evangeliet, nemlig at det er himmelens og jordens Skaber, der griber ind i den virkelige verden til menneskets frelse, og at evangeliet derfor ikke kan reduceres til en mytisk grundfortælling, ‘a true story’ eller hvordan det nu lige udtrykkes, uden at selve evangeliet forandres til ikke længere at være et evangelium!

Og bibelsk er det jo også, at Paulus kan plante og Apollos kan vande, men at Gud alene kan give væksten (1 Kor 3,6)! Og at troen ikke er en præstation, som belønnes med frelse, men skal forstås som den tillid, der regner Jesu fremmede retfærdighed som sin! Og at retfærdiggørelsen i den paulinske terminologi ikke først og fremmest er noget, jeg gør, eller noget som sker i mig, men noget, som Gud gør, og noget som sker i Guds hjerte, nemlig når han for Jesu skyld *regner* mig for at være retfærdig. “Den derimod, der ikke arbejder,” det vil sige *for at* blive retfærdig overfor Gud, “men tror på ham, som gør den ugudelige retfærdig,” altså i tillid regner Jesu retfærdighed for sin, “ham regnes hans tro til retfærdighed” (Rom 4,5). Ikke på grund af troen som *aktiv præstation*, der gør sig fortjent til frelsen, men som *passiv reception* af den retfærdighed, Kristus har “tjent” til mig, og som gør, at jeg i Ham – i kraft af hans liv, død og opstandelse – kan stå hellig og uden fejl for Guds ansigt. Så jo, det er endog særdeles bibelsk at forholde sig dogmatisk til Skriften, at forsvare dens historiske troværdighed og tage passivt imod! Når det er sagt, så har vi bare ikke sagt *alt*, hvad Biblen siger om disse ting. Og det er hér kirken må være selvkritisk og *vågen*, så den ser, at den (tidsåndelige) bevægelse fra modernisme til postmodernisme gør det nødvendigt at tage *bibelske* formuleringer og aspekter af evangeliet frem, som ikke var nær så aktuelle at tage frem i det modernistiske rum, som det er tilfældet i den postmoderne virkelighed. Ikke at kirken skal ophøre med at give rum for ‘propositional preaching,’ rationel apologetik eller fokus på, hvad Gud har gjort for mig. Disse ting er jo netop bibelske, og derfor må de også være en stadig påmindelse til kirken om, hvad den skal forkynde, og hvordan den skal være missional kirke. Eller som Dan Sullivan udtrykker det: “Because modernism failed to find answers to metaphysical questions, does that mean that satellites will all fall from the sky and the laws of physics and engineering no longer have value? Is the resurrection not historically defensible? If ‘evidential’ apologetics is really passé and naive, shall we reject Paul and Luke as modernists because Paul argued from evidence and Luke cited eyewitness accounts and ‘many infallible proofs’? Are all of evangelical scholarship and

apologetics of the last 100 years worthless?”³³ Nej, der er *ikke* tale om et enten eller. Men netop fordi det *også* er bibelsk at beskrive frelsen og tilegnelsen af frelsen på *andre* måder, så vidner det om, at der måske i det bibelske forråd er andre elementer, som i højere grad knytter til ved det postmoderne menneskes virkelighedsforståelse, end tilfældet var for det moderne menneske.

Menneskets rolle i tilegnelsen af evangeliet

Bibelen har f.eks. ikke bare en åndelig tankpasser-pædagogik, hvor evangeliet fyldes på mennesker, som benzin på en bil. Nok er min retfærdiggørelse først og fremmest noget, der sker i Guds hjerte, når han regner Kristi fortjeneste for min, men samtidig giver Skriften en mangfoldighed af eksempler på, at *tilegnelsen* af frelsen, *erkendelsen* af sandheden, vandringer på *vejen* og den konkrete udformning af *livet* i høj grad tager farve af de mennesker, som kommer til tro, og at der ofte – hvis ikke *som regel* – er tale om en proces, hvor Gud arbejder med det enkelte menneske ved at tage både dets tvivl, vrede, skepsis og tøven alvorlig. Elementer, som ikke ligefrem er karakteristiske for de mange enten-eller konfrontationer i modernismens dogmatiske sandhedssøgen, men som er grundvilkår for den søgende i postmoderniteten, og som kirken er nødt til at give plads til, hvis den vil være kirke i kulturen. Her må der således gives vægtige indrømmelser til en central kritik af den klassiske (modernistiske) evangelikalisme fra *Emerging Church* bevægelsen. Det sker da også – ikke bare i amerikansk og engelsk sammenhæng, men også i en dansk. Det gælder f.eks. Jens Ole Christensen, når han i sin overvejende negative anmeldelse af Brian McLaren's *Kristen på en ny måde* medgiver, at

nu skal ret være ret og McLaren peger faktisk på nogle lærerige pointer undervejs. Især er bogen gennemsyret af en vilje til at give mennesker – incl. os selv - lov til at være undervejs i vores teologiske og menneskelige erkendelse. Og her mener jeg, at han rammer et ømt punkt i missionsbevægelser, som undertiden kan kræve en umoden og ugenomtænkt loyalitet af sine medlemmer. Og så kan missionsfolk blive fristet til at foregive afklaring i en række teologiske spørgsmål. En afklaring som kan give bagslag, fordi den ikke var født af overbevisning, men af gruppeloyalitet.³⁴

En uhyre vigtig pointe i denne sammenhæng er, at *vores* behov for at formulere os åbent og foreløbigt og for at “have os selv med” i den proces, som tilegnelsen af evangeliet udgør, ikke må forveksles med en foreløbig tøven eller uklarhed i hvad *Skriften* siger. Som vi allerede har set, er der en stærk tendens i *emerging church* bevægelsen til at formulere den kristne tro i åbne og foreløbige termer, og heroverfor må vi med Bibelens syn på sig selv hævde, at selvom det er særdeles bibelsk at give plads til det enkelte menneske i *tilegnelsen* af evangeliet, så er *Skriften* både klar, tilstrækkelig og virkningsfuld i dét, den taler om. Eller som reformatorerne udtrykte det i deres udfoldelse af princippet om Skriften alene: Med udgangspunkt i Skriftens *efficacia* (kraft, virkningsfuldhed), *claritas/perspicuitas* (klarhed, gennemskuellighed) og *sufficiencia* (tilstrækkelighed, fuldkommenhed) er det muligt at afdække den ligefremme, historiske og oprindeligt tilsigtede bogstavelige mening med teksten som Guds autoritative ord til alle mennesker. Eller som Henrik Højlund udtrykker det: “Går man for alvor ind på den tankegang, at Bibelen i bund og grund er uklar, bliver det jo os mennesker, evt. i form af særligt åndsudrustede personer eller i form af kirken eller paven, der får myndigheden til at åbenbare, hvad der er Guds vilje. Men den myndighed har vi mennesker ikke. Den har Skriften. Og det kan den kun have, fordi den er klar.”³⁵ At skriften er både fuldkommen, tilstrækkelig og klar indebærer derfor, at det hverken er hos særligt åndsudrustede personer, ‘interpretative communities’ (hvad enten det så er den Katolske Kirke eller Luthersk Missionsforening) eller hos den enkelte læser, nøglen til at forstå, hvad der er Guds vilje, skal findes. Den findes i Skriften selv. Igen altså en påmindelse om, hvor

³³ Dan Sullivan, “Almost a Postmodern Solution,” anmeldelse af Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals: Facing the Challenges of the New World*, på <http://www.amazon.com>. Læst 31. januar 2007.

³⁴ Christensen 2006.

³⁵ Henrik Højlund, “Bibelens autoritet,” i *Skrift og åbenbaring* (København: Credo Forlag, 1997) 57.

grundlæggende respekten for Biblens syn på sig selv er for den enkelte kristens tilegnelse af evangeliet og for kirkens missionale udfordring.

Luther taler i sin udfoldelse af ovennævnte bibelsyn om de bibelske teksters ydre og indre klarhed: 'Der findes en dobbelt klarhed i Skriften, ligesom der også er en dobbelt dunkelhed, en ydre, som er skabt ved hjælp af Ordet, og en anden, som findes i hjertets erkendelse. Når du taler om den indre klarhed, så vil ikke noget menneske forstå et eneste bogstav i Skriften, hvis han ikke har Guds Ånd. Alle har et formørket hjerte, sådan at de, selv om de ved at sige og frembringe alt, hvad der står i Skriften, alligevel ikke forstår eller erkender noget af det. De tror hverken på Guds eksistens, eller at de er hans skabninger, eller noget som helst andet... Det er nemlig nødvendigt at have Ånden for at forstå hele Skriften eller en del af den. Når du imidlertid taler om den ydre klarhed, så er der overhovedet ikke noget uklart eller tvivlsomt, men alt, hvad Skriften indeholder, er gennem Ordet bragt ud i det klareste lys og lagt åbent for hele verden'.³⁶ Luthers tale om den ydre klarhed bærer naturligvis præg af at være blevet til i en anden tid med andre *tidsåndelige* udfordringer, men i sin skelnen mellem den indre og ydre klarhed, peger han på samme vigtige pointe, som er nødvendig overfor ønskerne om åbne og foreløbige formuleringer i *emerging church* bevægelsen, nemlig at selvom mennesket i *tilegnelsen* af evangeliet kan have brug for at formulere sig åbent, tøvende og foreløbigt, så er Skriften altså klar i sin ydre form, altså rent sprogligt til at forstå, og kun uklar i sin *tilegnede* form, så længe Helligåndens ikke får lov til at skabe den *indre* klarhed. Eller udtrykt positivt: Mennesket kan stå Guds Ånd imod. Men hvis Helligånden får lov til at gøre sin gerning, nemlig ved at det enkelte menneske griber om det ydre gudsord i tro, så bliver Skriftens ydre klarhed også til en indre klarhed.

Død bogstavtro

Noget lignende må anføres overfor den vægtlægning på *Skriften* og *Ordet*, som har kendetegnet de danske vækkelsesbevægelser. *Læserne* er de ovenikøbet blevet kaldt. En betegnelse, som først blev brugt om de vakte i Nordsverige fra 1750'erne, og som gennem den rosenianske vækkelse spredte sig til de danske vækkelsesbevægelser. Somme tider brugt som et skældsord, men som regel en udelukkende deskriptiv betegnelse for missionsfolkene, der – som 'bogens folk' eller 'Bibelens folk' – samledes i hjemmene og flittigt studerede Biblen og de forhåndenværende opbyggelsesbøger. Og som Carsten Riis Jensen skriver, så udgør dette 'læser-miljø' "en sund og meget vigtig arv: At vi beflitter os på at læse og studere, sammen og hver for sig, dels Bibelen og dels de skrifter som mennesker drevet af Helligånden har skrevet til opbyggelse og frelse. Vi ér og vi *må* være et 'bogens folk', for selvom frelsen ganske vist ikke kommer fra en bog (men fra Jesus Kristus), så er det alligevel igennem bogen (Bibelens ord) at Gud har valgt at åbenbare sig selv og frelsen for os, som lever i 'efter-bibelsk' tid."³⁷ Til gengæld kan man ikke bebrejde den udenforstående eller kirkefremmede, at kristendommen betragtes som en bog-religion, hvor den kristne indretter sit liv efter og altid finder svar i en bog med tusind år gamle skrifter. Det skyldes naturligvis, at der somme tider også i kirken selv har været lagt så megen vægt på det boglige, skriftlige og opslagsagtige, at Skriftens egenart som Guds *levende* ord er blevet nedprioriteret eller glemmt. Også her trænger vi til at korrigere eller *supplere* de mere rationelle og intellektuelle aspekter af bibeltroskaben, og når reformatorerne taler om Skriftens *efficacia*, dvs. dens 'kraft' eller 'virkningsfuldhed,' så er det netop med front mod den døde bogstavtro. I Skriften møder vi ikke bare en tekst, som i alle andre bøger, men det gudsord, som er "levende og virksomt og skarpere end noget tveægget sværd; det trænger igennem, så det skiller sjæl fra ånd og marv fra ben og er dommer over hjertets tanker og meninger." På samme måde, som Gud skabte himmelen og jorden *ved sit ord*, er Skriften ord, der skaber, hvad de nævner. Men bibelteksterne er ikke bare 'kraftige' eller 'virkningsfulde', fordi det er Skaberens, der taler dem. Der er tillige en nærmest organisk

³⁶ WA 18,609. Hér citeret fra Jørgen Sejergaard Jensen, "Luthers Bibelsyn" i *Kristendomskundskab eller kristendomskritik. Den historisk-kritiske metode belyst* (København: Dansk Bibel-Institut, 1978) 28.

³⁷ Carsten Riis Jensen, *Kirken på Internettet*, publiceret 2004 online på <http://www.riisjensen.dk/artikler/KirkenPaaInternettet.pdf>.

sammenhæng mellem Gud selv og ordet, som gør, at det er Gud *selv*, vi møder, når vi læser eller hører det. Af samme grund er der også en logisk parallel mellem Jesus Kristus som kulminationen på gudsåbenbaringen, og Jesus Kristus som Ordet, sådan som det kommer til udtryk i prologen til Johannesevangeliet: “I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud ... Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed” (Joh 1,1;14). Når vi læser eller hører Skriften forkyndt, er det altså Gud selv, der kommer til os med Jesus Kristus som Skriftens centrum og klimaks. Et møde, der efter Jesu opstandelse og himmelfart kommer i stand ved at Talsmanden gør ordet levende for os. Med andre ord: Hvis ikke Gud ved sin Hellige Ånd forklarer, hvad det *betyder*, at Kristus er opstået fra de døde, så er man højest nået frem til en ydre klarhed eller død bogstavtro, som Paulus udtrykker det: ‘bogstaven slår ihjel, men Ånden gør levende’ (2 Kor 3,6). Først når ‘Ånden selv vidner sammen med vor ånd om, at vi er Guds børn’, og når ‘Ånden kommer os til hjælp i vores skrøbelighed’, så er de bibelske tekster for alvor blevet lukket op for os som Guds *levende* ord. Så bliver ordet ‘kød’ og til et møde mellem os og Jesus Kristus som sand Gud og sandt menneske. Mere *personligt* kan det vel ikke blive?!

Hele sandheden

En tredje konsekvens af et bibelsk bibelsyn er, at Skriften ikke kun får lov til at vejlede os til sandheden om de ting, vi *gerne* vil høre, men også om de ting, vi støder os på, og som vi derfor hellere ville have været foruden. Jesus siger: “Men når han kommer, sandhedens ånd, skal han vejlede jer i hele sandheden; for han skal ikke tale af sig selv, men alt, hvad han hører, skal han tale, og hvad der kommer, skal han forkynde for jer.” Overfor den sandhedspessimisme, som gør sig gældende i postmoderniteten generelt, og som i *emerging church* bevægelsen kommer til udtryk i åbne og foreløbige formuleringer – f.eks. om der er frelse at finde i andre religioner og om livet har en dobbelt udgang – må vi altså fastholde, at Skriften både taler sandt om de ting, vi *gerne* vil høre, og om de ting, vi *ikke* gerne hører, fordi de er følelsesmæssigt ubærlige, politisk ukorrekte eller på anden vis støder på modstand i eller udenfor os selv. Og der er i hvert fald to vigtige aspekter af denne fastholden. For det første understreger den, at denne fastholden ikke bør være vores *eget* misforståede og livsfjendske forsøg på at give livet indhold og retning, men at det *Skaberens* udsagn om hvordan livet kan leves under Hans velsignelse undervejs til den nye jord. Og, som vi har set ovenfor, hvem er *vi*, at vi sætter spørgsmålstegn ved *Skaberens* ord? Hvis man overhovedet kan tale om frimodighed i fastholdelsen af f.eks. den evige fortabelse som en mulig udgang på livet, så må den således ligge i, at det ikke er min *egen* holdning endsige mit *eget* ønske til hvordan det skal gå min nabo, hvis han ikke bliver frelst, men at det ultimativt er et udtryk for *Guds* retfærdige dom, hvis det måtte gå sådan. For det andet åbner den vores øjne for dét, som Paulus sætter ord på, nemlig at “det, kødet vil, er fjendskab med Gud; det underordner sig ikke Guds lov og kan det heller ikke” (Rom 8,7). Altså at vi – sådan som vi er i os selv – modarbejder Gud, og ikke véd vores eget bedste, og at Gud gennem sin Ånd først må åbne vores øjne for vores egen synd, så vi bekender den, før Han kan skabe det nye menneske i os, som lever et nyt liv under Guds velsignelse til evigt liv. Vores gamle menneske må dø med Kristus og genopstå til nyt liv sammen med ham, som Paulus udtrykker det: “Eller ved I ikke, at alle vi, som er blevet døbt til Kristus Jesus, er døbt til hans død? Vi blev altså begravet sammen med ham ved dåben til døden, for at også vi, sådan som Kristus blev oprejst fra de døde ved Faderens herlighed, skal leve et nyt liv” (Rom 6,3-4). Pointen er også her *tilgangen* til en sådan fastholden. Hvis formålet med en sådan fastholden udelukkende er, at “hver mund skal lukkes og hele verden stå strafskyldig over for Gud,” og hvis der ikke er mere at sige, end at “alle har syndet og mangler herligheden fra Gud” (Rom 3,19;23), så har vi misforstået selve formålet med den syndserkendelse, som “loven” – dvs. alt det i Skriften, som afslører vores synd – har til opgave at frembringe, nemlig at føre os til Kristus, så synden ikke bare kan “dø” med Ham, men vi også kan opstå med Ham til nyt liv! En “død,” som altså forudsætter det, som er blevet betegnet som lovens anden brug, nemlig en en forkyndelse af loven til syndserkendelse og tilflugt til Kristus, men i uløselig sammenhæng hermed et “nyt liv,” som i lige

så høj grad forudsætter det, som er blevet kaldt lovens tredje brug, nemlig en forkyndelse af loven som en kær vejleder for det nye menneske, som ønsker at leve det liv, som er under Guds velsignelse.

Et eksempel. Der har altid været kritikere af læren om livets dobbelte udgang, men har i de senere år har netop benægtelsen af livets dobbelte udgang fået den tvivlsomme ære at være “Most Popular Heresy of the Decade in Evangelical Circles.” Annihilationslæren hævder, at Helvede i Ny Testamente ikke er et fysisk sted, og at den evige ild og pine ikke skal forstås i bogstavelig, fysisk forstand, men at der i alle tilfælde er tale om metaforer om at de fortabte *annihileres*, dvs. ‘udslettes’, og at ‘pinen’ består i bevidstheden om, at de dermed går glip af livet på den nye jord.³⁸ En tolkning af skriftsteder om fortabelsen, som ikke bare er i strid med Skriftens historisk-grammatiske mening, men som også får katastrofale konsekvenser for missionsynet og dermed på forkyndelsen. Som det f.eks. kommer til udtryk i dette *weblog entry*: “Is that what it’s all about? Do we really care more about people’s death than life? I don’t! - Hell after death is a result of Hell during life.”³⁹ Det lyder rigtigt. Bibelsk, om man vil. At vi selvfølgelig skal bekymre os om de levende og om livet her og nu. I lyset af den bibelske lære om livets dobbelte udgang er det imidlertid en sandhed med modifikationer. For livet her og nu opleves jo ikke altid som “helvede” for dem, som *ikke* er frelst. “Jeg måtte se de ugudeliges lykke,” skriver Asaf. “De lider ingen kvaler, deres krop er sund og fed. De har ingen del i menneskers nød, de bliver ikke ramt som andre mennesker” (Sl 73,3-5). Modsat opleves livet heller ikke altid som “himlen” for dem, som er frelst. Vi oplever f.eks. den retfærdige Job “forbande den dag, han blev født,” for – som han siger - “den holdt ikke moderlivets døre lukket og skjulte ikke elendigheden for mit blik.” Sandheden – *hele* sandheden – er jo, at mennesker kan ende i den evige fortabelse, selvom de menneskeligt set har haft et lykkeligt liv, og at mennesker kan få evigt liv på trods af et liv, der menneskeligt set har været præget af nød og ulykke. Der er visse evangelikale forkyndere, som på trods af deres tilslutning til annihilationslæren, formår at fastholde en klar forkyndelse af omvendelsens nødvendighed og Jesu fuldbragte frelsesværk som eneste grund til evigt liv. Som regel indebærer denne lære imidlertid *enten* en svækkelse af læren om, at “der er ikke frelse i nogen anden, ja, der er ikke givet mennesker noget andet navn under himlen, som vi kan blive frelst ved” (ApG 4,12) til fordel for en åbning for frelseveje i andre religioner, *eller* en indholdsbestemmelse af evangeliet som en dennesidig opfyldelse af de såkaldte *felt needs*, dvs. de grundlæggende menneskelige behov for kærlighed, accept og en meningsfyldt tilværelse i øvrigt. En fastholdelse af læren om livets dobbelte udgang er derfor ikke bare *bibelsk*, men værner os også imod en fokusforskydning i forkyndelsen, som nedtoner eller reelt opgiver det evige liv med Gud som livets dybeste mening og egentlige bestemmelse, og hvor det vigtigste spørgsmål derfor ikke bliver, hvordan jeg selv og andre reddes fra den evige fortabelse til evigt liv på den nye jord, men hvordan jeg her og nu kan få opfyldt mine grundlæggende behov for en meningsfyldt tilværelse.

Ekklesiologi

Et andet område, hvor kirken står i fare for at svinge den grundlæggende positive og *missionale* del af opgaven med at gøre “enhver [postmoderne] tanke til en lydige fange hos Kristus,” er ekklesiologien, hvor den “modernistiske” måde at tænke om kirken som Guds folk på, må lade sig udfordre af *emerging church* til at tænke nyt – eller i hvert fald mere nuanceret – om at være kirke.

Sammenhængende med den generelle skepsis i postmoderniteten overfor modernismens fejlslagne ideologier, ser vi også en *kirkelig* reaktion mod den *kristne* lære, som nok i princippet kan være bibelsk og levende, men som mange i praksis har oplevet som en teoretisk konstruktion uden forbindelse til virkeligheden. Eller i sin værste form: Som en bekendelse, der stod i stærk kontrast til det levede trosliv. Men også på et andet punkt reagerer de opvoksede generationer på

³⁸ Fremtrædende tilhængere af annihilationslæren er bl.a. en af de mest fremtrædende fortalere for *Open Theism*, Clarke H. Pinnock, og tidligere generalsekretær i IFES John Stott.

³⁹ Wes Ellis, “Rape of the Gospel,” *blog entry* 4. august 2005 på <http://whateverisgood.blogspot.com>. Læst 31. januar 2007.

“modernistisk” ekklesiologi, nemlig på den individualisme, som er et af modernismens kendetegn, og som bl.a. er slået igennem i “kristen” udgave i form af et stærkt fokus på den private bøn og bibellæsning og på bekostning af det trosliv, som kommer til udtryk gennem fællesskabet. Netop fordi der i samfundet generelt er en skepsis overfor store tankebygninger, finder vi i det mere postmoderne kirkeliv også et ønske om at imødekomme denne skepsis ved i højere grad at lægge vægt på det, som er blevet kaldt “embodiment of Christ” og “incarnational apologetics,” altså en forståelse af kirken som Kristi legeme, hvor den enkelte så at sige lever Kristus ud i sit eget liv og som en organisk del af det kristne fællesskab. Eller som Robert E. Webber udtrykker det: “The youth work of the future must be rooted in an embodied apologetic. The question today is not ‘Can Christians prove what they believe?’ but ‘Can Christians live what they believe?’”⁴⁰ For den bedste apologetik er jo når mennesker kan se den kristne tro levet ærligt og trofast ud i den enkelte kristnes hverdagsliv og i det kristne fællesskab. Samtidig betyder det også en reaktion mod den mere organisatoriske måde kirken har indrettet sig på. Robert Webber skriver således om “the younger Evangelicals,” at “in the Constantinian church the local church SENT missionaries. In the pre-Constantinian and now post-modern paradigms, the church does not SEND missionaries, nor does it have a missionary ‘program.’ Instead, it IS a mission. The postmodern church invites people in its neighborhood into the new alternative community of people who embody the kingdom.”⁴¹ Der er ikke længere brug for store megakirker med stærke kristne ledere og strømlinede gudstjenester, men for organiske fællesskaber, som ikke er større end at alle kan få en fornemmelse af, at være en del af fællesskabet som Kristi legeme, og hvor lederskabet i langt højere grad, end det er tilfældet i “modernistiske” kirker, defineres som at gå foran i en fælles vandring i troen. En naturlig konsekvens af dette er, at *livshistorien* eller *troshistorien* bliver vigtig. Til forskel fra den “kirkelige” modernisme med dens fokus på de mere dogmatisk orienterede bibeltekster (ikke mindst de paulinske), så er det nu de mange bibelske livshistorier i almindelighed og den store bibelske fortælling om menneskeheden på vej fra skabelsen til den nye jord, som bringes i fokus. I sin skepsis overfor fine formuleringer og store ord finder den postmoderne kristne i fortællingerne en række identifikationsmuligheder, som på en helt anderledes måde kommer postmodernitetens behov for det ærlige, menneskelige, mærkbare og brugbare i møde. Det er således repræsentativt for denne tendens, når Morten Munch i Dansk Oase’s *policy paper* om bibelsyn skriver:

Vi ærer biblen, når vi læser den *liturgisk*, dvs. læser den i sammenhæng med vores fælles tilbedelse af Gud, i troens fortolkningsfællesskab. I vores individuelle tid har vi gjort bibellæsningen privat. Vi må genfinde biblens plads i det fælles liv, i det tilbedende fællesskab, så vi i forhold til biblen indgår i et fortolkningsfællesskab både konkret fysisk i vores lokale menighedsvirkelighed, men også indgår i et universelt fortolkningsfællesskab, den økumeniske kirke i fortid og nutid.

Privat og individuel læsning har stadig sin plads. Også *undervisning* i biblen, f.eks. i form af et moderne katekumenat, er afgørende for biblens plads i fremtidens kirke. Og ikke mindst har vi brug for at ordet bliver virkelighed hos os og at dets sandhed inkarnerer sig i os som Jesu disciple til Guds ære!⁴²

I lyset af denne udvikling er der en række vigtige overvejelser. Den ene har med den mere organisatoriske indretning af kirken at gøre, mens andre er af mere indholdsmæssig eller teologisk karakter.

Den multikulturelle menighed

Hvad den første overvejelse angår, så må kirken se i øjnene, at enhedskulturens fald også har fået konsekvenser for sammensætningen af Guds folk. Kirken, forstået i personal forstand, har altid bestået af troende med forskellig baggrund, alder, køn osv., men hvor disse forskelle tidligere på

⁴⁰ Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals* (Grand Rapids: Baker Book House, 2002) 159.

⁴¹ Webber 2002: 121.

⁴² Morten Munch, *Biblen – Guds ord gennem menneskers ord*, s.6. Tilgængelig online på http://www.danskoase.dk/uploads/media/Biblen_-_Guds_ord_gennem_menneskers_ord.doc. Læst 2. februar 2007.

ethvert givent sted i Danmark trods alt var krusninger på enhedskulturens overflade, så slår pluralismen nu igennem på en måde, så selv den gennemsnitlige provinsmenighed begynder at blive multikulturel. Og hvis vi i tilslutning til *Confessio Augustana* artikel 7 mener, at “kirken er de helliges forsamling, i hvilken evangeliet forkyndes rent, og sakramenterne forvaltes rettelig. Og til kirkens sande enhed er det tilstrækkeligt at stemme overens om evangeliets lære og sakramenternes forvaltning, og det er ikke nødvendigt overalt at have de samme menneskelige overleveringer eller kirkeskikke eller ceremonier, som er indstiftet af mennesker,” så er det kvalificerede spørgsmål, om “enhedsgudstjenesten” står for fald, eller om det stadig er muligt at sikre de kirkekonstituerende elementer – sand forkyndelse af evangeliet og ret forvaltning af sakramenterne – i samme liturgiske indpakning for alle? Sogne- og valgmenigheder har så godt som intet valg. Så længe højmesse søndag formiddag er obligatorisk, må alle andre gudstjenester fejres som eftermiddags- eller aftengudstjenester. Det eksperimenteres der da også i høj grad med. Søndagens højmesse suppleres i stigende grad af spaghettigudstjenester, rytmiske gudstjenester, natgudstjenester, bibliodrama, powerpoint i kirken, børneteater, salmemaraton m.v. Gudstjenester eller fællesskabsformer, der imidlertid sjældent arrangeres som decideret alternativ til højmesse, og som derfor i høj grad bliver en “ekstra-gudstjeneste.” Menigheden som sådan fejrer gudstjeneste søndag formiddag. Frimenighederne har større frihed. Men dybest set er deres problem det samme, eftersom de jo i praksis bare har skiftet én liturgi ud med en anden. Og selvom de måske i højere grad appellerer til det senmoderne menneske (eller måske snarere “overgangsgenerationen” mellem det senmoderne og postmoderne menneske), så har selv frimenighederne svært ved at holde sammen på menigheden gennem én og samme gudstjeneste. Når visse kirker har indført eller påtænker at indføre såkaldte “klyngegrupper,” så må det i høj grad ses som et forsøg på at differentiere gudstjenesteformen, så den i højere grad tilfredsstiller forskellige subkulturers behov. I den formulering, som Københavns Frimenighed har på deres hjemmeside om deres søndagssamlinger, mærkes dette opbrud tydeligt:

Den første søndag i hver måned er der ikke gudstjeneste. I stedet vil vi bruge denne weekend til at samles rundt omkring i mindre og mellemstore fællesskaber og dele liv sammen. Disse fællesskaber kalder vi for klynger ... Det er i disse fællesskaber at man konkret kan opleve hvad det vil sige at være en del af Københavns Frimenigheds fællesskab. Klyngen er stedet hvor du kan få ansigt på Københavns Frimenighed. Kirke skal opleves i klyngerne. Der kan du opleve dynamikken ved at alle kan bidrage med deres evner og passioner. Hvor gudstjenester ofte er præget af en-vejs kommunikation er klynger steder, hvor det er muligt at diskutere og prøve ting af sammen. Klyngerne ledes af "almindelige" (måske en overdrivelse...) københavnere, som har en drøm om at være kirke på en relevant måde i vores by i denne tid.⁴³

Hvis kirken skal være kirke for et multikulturelt samfund, er der ingen vej uden om. Den erkendelse er da også i høj grad ved at vokse frem i de kirkelige supertankere. “Der er vokset en hel skov frem af gudstjenester målrettet mod bestemte grupper,” siger Henning Thomsen, der er rektor på pastoralseminariet i Århus. Han forklarer udviklingen som et resultat af, at samfundet er blevet mere differentieret. “Hele samfundet bliver stadig mere opdelt i segmenter, og det må kirken forholde sig til,” siger han og henviser dermed til, at man målretter gudstjenesterne til bestemte befolkningsgrupper. Johannes Nissen, lektor cand.theol. på Aarhus Universitet, ser samme tendens og hilser personligt udviklingen velkommen. “Jeg synes, der er behov for det. Hvis kirken vil imødekomme folk, der ikke er vant til den klassiske højmesse, må man arbejde med andre former. Der er brug for en fornyelse.” Henning Thomsen siger, at han personligt ikke har lyst til at forsøge sig med alternative gudstjenester eller andre tiltag i den stil, men han er helt på det rene med, at der bør forsøges forskellige ting rundt omkring i kirkerne. “Jeg erkender nødvendigheden af at skyde med spredehagl,” siger han og tilføjer, at pastoralseminariet er begyndt at holde seminarer om forskellige prædikenformer.⁴⁴ Det multikulturelle samfund har for længst indrettet sig med subkulturelle fællesskabsformer, hvor hvert segment har sin egen forening, gruppe osv. Når kirken

⁴³ Se <http://www.kbhfri.dk>.

⁴⁴ Lars Madsen, “Boom i alternative gudstjenester,” *Kristendom.dk* 19. oktober 2005. Tilgængelig online på <http://www.kristendom.dk/artikler/2005/kvartal4/christianarticle.2005-12-01.0991684757>. Læst 5. februar 2007.

ikke uden videre har kastet sig ud i samme fragmentation, er det ikke kun fordi den er reaktionær, men også fordi en sådan fragmentering strider imod et grundlæggende princip i bibelsk ekklesiologi, nemlig at troen på Jesus Kristus *forener* snarere end *fragmenterer* Guds folk, og at en fuldstændig opdeling af menigheden på ethvert givent sted i forskellige sociologiske grupper med hver sin gudstjeneste og fællesskabsform derfor er grundlæggende usund. Den helt store udfordring er derfor ikke, *om* der skal tages højde for disse subkulturer, men *hvordan* et fællesskab på tværs af aldersgrænser og sociologiske segmenter kan bevares, *samtidig* med at disse forskellige grupper kan mødes på deres egne præmisser. Her skal det blive spændende at iagttage, hvordan de mange eksperimenter med f.eks. klyngegrupper falder ud. Den kulturelle fragmentering er kommet for at blive, og som luthersk kirke må vi derfor tage vores tilslutning til Confessio Augustana's artikel 7 alvorligt og overveje hvilke "menneskelige overleveringer eller kirkeskikke eller ceremonier," der ikke længere tjener evangeliet, og som derfor må suppleres eller helt erstattes af andre. Til gengæld er samme artikel også en påmindelse om det barn, der ikke må smides ud med badevandet. Hvis nye fællesskabsformer betyder, at evangeliet ikke længere forkyndes og sakramenterne ikke længere forvaltes ret, så svigtes noget helt grundlæggende i det, som altid har været konstituerende for kirken, og som dermed sætter grænse for hvor langt kirken kan gå i alternative fællesskabsformer, før den ophører med at være kirke.

Det skjulte kristenliv

En af den lutherske kirkes adelsmærker er korsteologien og læren om den skjulte Gud. At ligesom Jesu sejr var skjult for os, da han døde på korset, sådan er det også ofte skjult for os, når Gud handler i vores liv. At Gud ofte skjuler sig under sin modsætning, for at vi ikke kun skal tro på Guds kraft og kærlighed, når vi *oplever* os kraftfyldte eller elskede, men lære at tro på Guds løfter på trods af det, vi ser. Som Jesus selv sagde det til Thomas: "Du tror, fordi du har set mig. Salige er de, som ikke har set og dog tror" (Joh 20,29). Og som forfatteren til Hebræerbrevet udtrykker det: "Tro er fast tillid til det, der håbes på, overbevisning om det, der ikke ses" (Heb 11,1). Derfor skjulte Jesus også det meste af sin guddommelige magt, da han gik her på jorden. Og sådan oplever vi også i dag Gud anderledes, end han i virkeligheden er! Ikke fordi han ikke *under os* at se ham, men fordi han ønsker, at vi skal kunne tro Ham, når vi oplever sejre, fremgang og lykke i vores liv, men *især* når alt i vores liv taler imod og gør det svært for os at tro, at vi er frelst. Derfor er det ikke bare en undtagelse, men en *grunderfaring* for den troende, Gud beskriver, når han forkynder for sit ejendomsfolk Israel, at "et kort øjeblik forlod jeg dig, men i stor barmhjertighed tager jeg dig tilbage. I overstrømmende vrede skjulte jeg et øjeblik ansigtet for dig, men i evig troskab viser jeg dig barmhjertighed, siger Herren, der løskøber dig." (Es 54,7-8). Nemlig for at Israel skulle lære at stole på Hans løfter *også* når alt så håbløst ud. En sådan teologi er altså grundlæggende bibelsk. Men som det er med så megen anden bibelsk teologi, så kan den betones så meget, at den bliver ligefrem ubibelsk. Den ender f.eks. nemt i den ene grøft, hvis der lægges så meget vægt på det *skjulte* kristenliv, at der *intet* andet er at sige om kristenlivet her på jorden, end den jammer, der ifølge Brorson ventede Jesus selv:

Velkommen fra din Himmelsal
til denne verdens tåredal,
hvor man dig intet andet bød
end stald og krybbe, kors og død.

Når Paulus siger, at "I er jo døde, og jeres liv er skjult med Kristus i Gud," er det jo netop ikke det eneste, han siger. For nok pointerer Paulus, at den troendes gamle menneske er dødt og begravet med Kristus, men han er samtidig *opstået* med Kristus til et nyt liv, hvor nåden ikke bare frelser for Jesu skyld, men også giver kraft til den proces, som den troende må gennemleve resten af sit liv på jorden: "Når I nu er oprejst med Kristus, så søg det, som er i himlen, dér hvor Kristus sidder ved Guds højre hånd. Tænk på det, som er i himlen, og ikke på det jordiske ... Så lad da det jordiske i jer dø" (Kol 1,1-2;5). Paulus begrundet jo *netop* denne laden det jordiske dø med, at den troende har

fået lov til at dø i Kristus. Altså at Gud i sin nåde har ladet sin Søn dø *stedfortrædende*, og at bevidstheden om dette er incitamentet til så også at leve det liv, som hører den opstandne Kristus til. Når korsteologien udtrykker noget grundlæggende bibelsk om Guds måde at handle med mennesket på, så er det jo netop ikke fordi Gud ønsker at *efterlade* os dér, hvor vi kun ser vores egen jammer og elendighed, men fordi han ønsker at fjerne alle de argumenter i vores eget liv, som vores gamle menneske ønsker at bruge til at *fortjene* nåden, så vi kan høre evangeliet om, at det kun er i Kristus, vi kan bestå på dommens dag. Luther har med rette kaldt denne del af Guds handlen med os for Hans *opus alienum* 'fremmede gerning,' fordi den så at sige er den negative baggrund for Hans *opus proprium* 'egentlige gerning.' Og med til Hans *egentlige gerning* hører så netop det, som Paulus understreger i ovenstående tekst, nemlig at den frelsende nåde samtidig er den helliggørende nåde, fordi den er selve incitamentet til for *hver dag* at lade det jordiske dø, så det nye liv kommer til udtryk i form af "kristuslighed." På samme måde som Kristus "iførte" sig vores syndighed og betalte straffen for den, må vi i troen iføre os Kristi retfærdighed, og jo mere, vi griber om denne *skjulte* virkelighed, desto større incitament eller *kraft* får vi til også i *praksis* – synligt, om man vil – at udleve Kristi retfærdighed. For at den troende ikke skal ende i en ubibelsk jammerkristendom, er det derfor vigtigt, at opretholde en bibelsk balance mellem nåden som *favor Dei* 'Guds velbehag [for Kristi skyld]' og nåden som *donum* '[Åndens] gave.' Og selvom der som ovenfor nævnt må stilles store spørgsmålstejn ved Dansk Oase's "nedrykning" af de reformatoriske bekendelsesskrifter fra det "afledte fundament" til "fortolkning," har Dansk Oase siden bevægelsens start på *dette* punkt været et vigtigt korrektiv til den ubibelske jammerkristendom, som i større eller mindre grad har præget vækkelsesbevægelserne i Danmark. For, som det udtrykkes af Jesper Oehlenschläger, Anders Michael Hansen og Morten Munch,

Nåden er andet og mere end Guds sindelag. James Dunn siger at, "'Grace' was for Paul a tangible and verifiable reality as much as its correlative 'Spirit'". I lighed hermed har mange forskere påpeget paralleliteten i Det nye Testaments tale om 'charis' (nåde) og 'pneuma' (ånd) og 'dynamis' (kraft). Vi ser det hos Paulus, men også i Lukas/Apostlenes Gerninger (således Nolland) og i 1 og 2 Petersbrev. 'Nådes-begrebet bruges om Paulus' apostolat, om nådegaver, herredømme, opstandelseskraft, taksigelse, vækst m.v. (Luk 2,40.52; ApG 6,8; ApG 18,27; Rom 1,5; Rom 12,3; Rom 5,17.20f; Rom 15,15; 1 Kor 3,10; 1 Kor 15,8-10; 2 Kor 8,1; 2 Kor 9,11; 2 Kor 12,9; Gal 1,13-16; Gal 2,9; 1 Pet 4,10; 2 Pet 3,18). Schütz siger derfor, at en fornyelse af nådes-teologien gennem pneumatologien (læren om Ånden) er påtrængende nødvendig. Derfor har vi også i Dansk Oase fra bevægelsens start i 1989 talt om nåden *for* os (den retfærdiggørende nåde), nåden *i* os (den helliggørende nåde) og nåden *gennem* os (den udrustende nåde)... Luther taler om den dobbelte retfærdighed, hvor den levede retfærdighed (i den troende) fuldkommengør den fremmede retfærdighed (Kristi retfærdighed). Den fremmede retfærdighed kan ikke stå alene, den må fuldkommengøres gennem den levede retfærdighed. Man ikke kan have det ene uden den andet. Begge former for retfærdighed virkes af Gud, men ikke uden om den fornyede vilje i den troende. Pietisterne talte tilsvarende om en retfærdiggørende nåde og en levendegørende nåde med vægt på det sidste. Begge dele står centralt hos Paulus i dynamisk sammenhæng, med retfærdiggørelsen som logisk forudsætning for helliggørelsen. *Nådens (charis) betydningsspektrum rummer ud over Guds tilgivende sindelag også gunstbevisninger i betydningen gaver. Nåde er ikke kun skyldseftergivelse, men opløftelse ved Helligånden til deltagelse i Guds liv.*

Udover denne ubibelske jammerkristendom, er der imidlertid også en anden faktor, som har skabt ubalance i den bibelske forståelse af nåden. Når Len Hjalmarson i en anmeldelse af Robert Webber's *The Younger Evangelicals* kan skrive, at "in the days prior to the Enlightenment and modernity or pre-Constantine, there is a deeper witness to Christ. Post Constantine and in particular post Reformation the church became increasingly concerned about success, growth, buildings, authority and relevance. All of this resulted in great compromise, the poor were marginalized, and the focus on outward appearance prevailed over authenticity,"⁴⁵ har han en pointe (og så har

⁴⁵ Len Hjalmarson, anmeldelse af Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals* i *Next-Wave Magazine* (January 2003). Tilgængelig online på <http://www.next-wave.org/jan03/younger.htm>.

emerging church også). Ikke fordi der *ikke* har været stærke vidnesbyrd om Kristus i den konstantinske del af kirkehistorien, men fordi den konstantinske statsliggørelse af kirken skabte en *nominel* kristendom, som nedtonede vigtigheden af det personlige vidnesbyrd. For, som Brorson beklagede sig, “af døbte vrimler by og land, men hvor er troens brand?” At enhedskulturen er brudt sammen, er derfor ikke kun noget, vi skal beklage, for måske betyder det netop, at kirken får mulighed for at vende tilbage til en situation, hvor det ikke er medlemskabet af kirken, men kristusvidnesbyrdet i form af ‘embodiment of Christ,’ ‘incarnational apologetics’ og ‘authentic living’ som kommer til at kendetegne kirkens mission. Til gengæld er det også her vigtigt ikke at smide barnet ud med badevandet. En af farerne ved at fokusere ensidigt på ‘incarnational apologetics’ er således, at der sker en underbetoning af Jesu guddommelige natur – altså hans retfærdige liv *for mig*. Konsekvensen bliver let, at bevidstheden om nåden som *favor Dei* svækkes, fordi der lægges så meget vægt på nåden som *donum* – altså den helliggørende og udrustende nåde. Trosvisheden står derfor i fare for i længden at blive ligefrem proportional med i hvor høj grad det lykkes at leve dette inkarnerede kristusliv. Og sker det, så berøves den troende dén bibelske forvisning, fred og hvile, som klynger sig til Kristi fremmede retfærdighed, og som derfor har en frelsesgrund, som står fast både når den opleves og føles, og når den må tros på trods.

Afsluttende bemærkninger

Som nævnt adskillige gange i det foregående svigter kirken sin missionale opgave, hvis den forbliver reaktionær og forsømmer at være pro-aktiv. Kirken må ikke bare sige fra overfor elementer i kulturen, som er uforenelige med en bibelsk virkelighedsforståelse, men også finde tilknytningsskæbninger i kulturen for forkyndelsen af evangeliet. Og som vi har set, er der netop både ting, vi må sige fra overfor, og ting, vi må lade os positivt udfordre af, så det får konsekvenser for vores måde at være kirke på.

På spørgsmålet om der er brug for DBI eller om DBI er et overvejende moderne projekt, som tiden er løbet fra, må der derfor svares et rungende “ja, der er stadig brug for DBI!” og “nej, DBI er ikke kun et moderne projekt!” Der er fortsat brug for DBI. Ligesom der fortsat er brug for SALT og andre netværk, organisationer og institutioner, som beskæftiger sig med kirkens missionale udfordring. Samtidig står det klart, at hvis ikke *alle* ovennævnte institutioner tager *begge* dele af udfordringen alvorligt, så vil det skabe en ubalance, som ultimativt vil være til *skade* for kirken. Hvis f.eks. SALT og Dansk Oase ikke i højere grad, end det er tilfældet, ser nødvendigheden af at beskæftige sig med “det egentlige fundament” og den hjælp til at forstå det “afledte fundament,” som er at finde i de oldkirkelige og reformatoriske bekendelser, så fremmes en udhulning af evangeliet, som i sidste ende gør nok så missionale strategier overflødige, fordi der ikke længere er noget evangelium at forkynde. Og hvis DBI på den anden side ikke i højere grad, end tilfældet er, begynder at tage udviklingen fra modernisme til postmodernisme alvorligt, så vil kirken ultimativt være lige så godt hjulpet af DBI’s troskab mod bibel og bekendelse, som gennemsnitstyskeren i middelalderen var med den latinske messe. Jeg drømmer derfor om et DBI og et SALT, som ikke supplerer hinanden ved at have fokus hver sit sted i ovennævnte dobbelte udfordring, men som *aktivt og synligt* i sin virksomhed prioriterer *både* “rødder” og “vinger”; som både fastholder en åbenbaringshistorisk læsning af Skriften, som forsøger at reformulere evangeliet indenfor rammerne af bibel og bekendelse, og som lader det få konsekvenser for ekklesiologien, så kirken kan varetage sin missionale opgave.

Anvendt litteratur

Bygstad, Jan. “Satis est i CA7.” Foredrag ved Nordisk Evangelisk-Luthersk Konferens i Märsta 11. – 13. mars 2005. Publiceret på NELK’s hjemmeside på <http://www.logosmappen.net/nelk/foredrag05/JanBygstad.html>. Læst 31. januar 2007.

- Cantalamessa, Raniero.** "Experiencing a New Pentecost." Tale til *The Parliamentary Christian Fellowship*. London, Westminster, 1. December, 2004. Tilgængelig online på <http://www.cantalamessa.org/en/2005London.htm>. Læst 31. januar 2007.
- Carson, D. A.** *Becoming Conversant with the Emerging Church. Understanding a Movement and Its Implications*. Grand Rapids: Zondervan, 2005.
- Christensen, Jens Ole.** Anmeldelse af Brian McLaren's *Kristen på en ny måde* i *Budskabet* 5 (2006)
- Clapp, Rodney.** *Et særligt folk*. Helsingør: Boedal, 2004.
- Domanska, Ewa.** *Encounters: Philosophy of History after Postmodernism*. Charlottesville and London: University of Virginia Press, 1998.
- Ellis, Wes.** "Rape of the Gospel," *blog entry* 4. august 2005 på <http://whateverisgood.blogspot.com>. Læst 31. januar 2007.
- Hjalmarson, Len.** Anmeldelse af Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals* i *Next-Wave Magazine* (January 2003). Tilgængelig online på <http://www.next-wave.org/jan03/younger.htm>.
- Holmgaard, Henrik.** "Landskamp," 16. juni 2006 på <http://studenterpastor.blogspot.com/2006/06/landskamp.html>.
- Hylleberg, Bent.** "Dimissionstale på SALT-dk – i KKKC lørdag den 11. juni 2005," tilgængelig online på http://www.salt-akademi.dk/5_0/Dimission%202005.Bent%20Hyllebergs%20foredrag.doc. Læst 31. januar 2007.
- Højlund, Henrik.** "Bibelens autoritet," i *Skrift og åbenbaring*. København: Credo Forlag, 1997.
- Jensen, Carsten Riis.** *Kirken på Internettet*, publiceret 2004 online på <http://www.riisjensen.dk/artikler/KirkenPaaInternettet.pdf>
- Jensen, Jørgen Sejergaard.** "Luthers Bibelsyn" i *Kristendomskundskab eller kristendomskritik. Den historisk-kritiske metode belyst* (København: Dansk Bibel-Institut, 1978) 22-44.
- Kongensholm, Mikael.** "Kristen." *blog* 10. juni 2006. Tilgængelig online på <http://kongensholm.dk/blog/661>. Læst 30. januar 2007.
- Ohlenschläger, Jesper; Anders Michael Hansen og Morten Munch.** *Et responsum til "En vurdering af Raniero Cantalamessa's teologi" af Nicolai R. Techow og Jens Bruun Kofoed*. Dansk Oase, 2006. Tilgængelig online på http://www2.danskoase.dk/2006_dokumenter/Cantalamessa_responsum.pdf. Læst 31. januar 2007.
- Kynderup, Morten.** *Det Postmoderne - om betydningens forandring i kunst, litteratur, samfund*. København: Gyldendal, 1986.
- Lauesen, Rune Bech.** *Stil og struktur hos Alfred Schnittke - en undersøgelse af Alfred Schnittkes forhold til kompositionsteknik og stil, med særligt henblik på hans brug af polystilistik i en række udvalgte orkesterværker fra perioden 1968-1988*. Upubliceret speciale i musik fra Århus Universitet, tilgængelig online på <http://homepage.svendborg-gym.dk/rl/Musik/Teori/Klassisk/Speciale/FORORD.htm#Forord>. Læst 31. januar 2007.
- Lyotard, Jean-Francois.** *Det postmoderne forklaret for børn: Korrespondance 1982-1985*. København: Akademisk Forlag, 1986.
- Madsen, Lars.** "Boom i alternative gudstjenester," *Kristendom.dk* 19. oktober 2005. Tilgængelig online på <http://www.kristendom.dk/artikler/2005/kvartal4/christianarticle.2005-12-01.0991684757>. Læst 5. februar 2007.
- Mogensen, Mogens S.** "Tydning og tydelighed i kristendommens møde med islam," *Haderslev Stifts Årbog* 2004.
- Mortensen, Viggo.** "Haarder må løse kirkens krise," kronik i *Berlingske Tidende* 29. maj 2005.
- Munch, Morten.** *Derfor arbejder Dansk Oase økumenisk*. Dansk Oase, 2006. Tilgængelig online på http://www2.danskoase.dk/2006_dokumenter.
- *Biblen – Guds ord gennem menneskers ord*. Tilgængelig online på http://www.danskoase.dk/uploads/media/Biblen_-_Guds_ord_gennem_menneskers_ord.doc. Læst 2. februar 2007.
- Olsen, Peter.** "Evangelikalismens historie." Under udgivelse i *Budskabet*.
- Qvortrup, Lars.** *Det lærende samfund. Hyperkompleksitet og viden*. København: Gyldendal, 2001.
- Techow, Nicolai.** "Den lille forskel," *DBI-Posten* 1 (2007).
- Nicolai Rafael Techow og Jens Bruun Kofoed.** "En vurdering af Raniero Cantalamessa's teologi," *Nordisk Teologi* 1 [www.see-j.net/nt] (2006)
- Peter Techow.** "I ringe grad bestemt af hvad Biblen siger." Aktuell kommentar om bevægelsen Emerging Church i *Tro & Mission* 13 (30. juni 2006) 10.
- Sullivan, Dan.** "Almost a Postmodern Solution." Anmeldelse af Robert E. Webber, *The Younger Evangelicals: Facing the Challenges of the New World*, på <http://www.amazon.com>. Læst 31. januar 2007.
- Thaarup, Jørgen.** "Økumeni – hobby eller forpligtelse?" Oplæg ved paneldebat på Kirkedage i Roskilde 2004. Tilgængelig online på <http://www.strandby-metodistkirke.dk/Charlottes-side.htm>. Læst 31. januar 2007.
- Vigilius, Mikkel.** "Brydninger og bibelsk sandhedstro." *Båndet* 15. december 2006. Tilgængelig online på <http://nyt-i-natten-forfatter.blogspot.com/2006/12/mikkel-vigilius.html>. Læst 30. januar 2007.
- Webber, Robert E.** *The Younger Evangelicals*. Grand Rapids: Baker Book House, 2002.